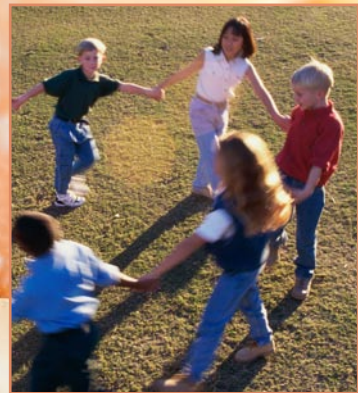

Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus

**Näkökulmia perheiden
varhaiseen tukemiseen**

Jorma Saarinen, Sanna-Mari Tomminen ja Mari Nenonen

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on vuodesta 1996 alkaen ollut subjektiivinen oikeus kunnan organisoimaan päivähoitopaikkaan. Erityisesti Etelä-Suomen kaupungeissa on etsitty monipuolisia hoitomuotoja, joista yhtenä esimerkkinä on avoin päiväkotitoiminta. Eri toimintamallien kustannuserojen ja toiminnan arvostuksen selvittämiseksi tehtiin Hämeenlinnassa Nummen avoimen päiväkodin käyttäjien keskuudessa kysely, jolla selvitettiin lasten vanhempien tilannetta, mielipiteitä ja asennoitumista kunnan tarjoamiin palveluihin.

Kustannuserojen selvittämiseksi tehtiin kolme laskentamallia, joilla voidaan simuloida 1–5-vuotiaiden lasten hoidon elinkaarikustannuksia päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja kotihoidon tuella kotona lisätyn avoimen päiväkodin palveluilla.

Lisäksi laskettiin kolme muuta kustannusmallia, joissa kahdessa oletettiin, ettei avointa päiväkotitoimintaa olisi, vaan nämä tarpeet tyydytettäisiin muiden palvelujen ja laitoshoidon lisäyksellä. Toisessa mallissa oletettiin, että heitteille jätön seurauksena tapahtuu kunnalle kallista lasten syrjäytymistä. Kolmannessa laskentamallissa lisättiin kotihoidon houkuttelevuutta antamalla kaikille alle 3-vuotiaille lapsille ylimääräinen kuntalisä ja laajentamalla avoimen päiväkodin tarjontaa merkittävästi. Mallilla etsittiin kriittistä kustannuspistettä kalliin päiväkotihoidon vaihtoehtona.

Laskentamalleista on tehty CD:lle Excel-taulukot, jotka auttavat poliitikkoja ja virkamiehiä päätöksenteon simuloinnissa. CD löytyy kirjan takakannesta.

ISBN
ISSN

978-951-784-417-8
1795-424X
HAMKin e-julkaisuja 5/2007

Yhteistyössä:

Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinnan kaupunki, Hattulan kunta, Janakkalan kunta, Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymä ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä.

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus

Näkökulmia perheiden varhaiseen tukemiseen

**Tutkijayliopettaja FT Jorma Saarinen
Opiskelijat Sanna-Mari Tomminen ja Mari Nenonen**

**Hämeen ammattikorkeakoulu
Yrittäjyyden ja liiketoiminnan koulutus- ja tutkimuskeskus
Yhteistyössä Perhevoimala-hankkeen kanssa**

Tutkijayliopettaja FT Jorma Saarinen
Opiskelijat Sanna-Mari Tomminen ja Mari Nenonen
Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus
Näkökulmia perheiden varhaiseen tukemiseen

ISBN 978-951-784-417-8
ISSN 1795-424X
HAMKin e-julkaisu 5/2007

© Hämeen ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

JULKAISIJA – PUBLISHER

Hämeen ammattikorkeakoulu
PL 230
13101 HÄMEENLINNA
puh. (03) 6461
faksi (03) 646 4259
julkaisut@hamk.fi
www.hamk.fi/julkaisut

Ulkoasun suunnittelu ja taitto: HAMK Julkaisut

Hämeenlinna, huhtikuu 2007

Sisällys

Tiivistelmä	5
1 Johdanto.....	7
1.1 Varhaiskasvatuspalvelut.....	9
1.2 Lasten varhaiskasvatuspalvelut Hämeenlinnassa.....	10
1.3 Perhevoimala-hanke	11
1.4 Nummen avoin päiväkoti	12
2 Tutkimustehtävä	15
3 Taustaa	19
3.1 Lapsiperhe-projekti	19
3.2 Perhekeskus Pihapiiri	22
3.3 Elinkaarikustannusten mallintaminen Riihimäen kaupungissa	23
3.4 Toteutus esimerkkejä	24
3.5 Päivähoidossa olevien lasten määrä	26
3.6 Lasten kodinhoidon tuki	26
3.7 Kotihoidon tuen kuntalisä.....	28
4 Avoin päiväkoti toimintaympäristönä.....	29
4.1 Tutkimusprosessi.....	30
4.2 Lapsiperheet	31
4.3 Perheen koulutustausta, työllisyystilanne ja vuositulot.....	33
4.4 Nummen avoimen päiväkodin toimintaan osallistuminen	35
4.5 Tyytyväisyys toimintaan	37
4.6 Vertaistuen saanti	40
4.7 Maksut ja muutosherkkyys.....	41
5 Kustannusten arviointi.....	45
5.1 Päivähoidon ja kotihoidon kustannukset	45
5.2 Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus.....	47
5.3 Haastateltavan omaan elämään liittyviä arvoja	50
6 Elinkaarikustannusten laskentamallit	53
7 Johtopäätökset	55
Kirjallisuus.....	59
Elektroniset lähteet	60
Lainsäädäntö	61
Muut lähteet	61

Liitteet	63
Liite 1	63
Liite 2	67
Liite 3	68
Liite 4	69
Liite 5	70
Liite 6	71
Liite 7	72
Liite 8	73
Liite 9	74
Liite 10	75

Tiivistelmä

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on vuodesta 1996 alkaen ollut subjektiivinen oikeus kunnan organisoimaan päivähoitopaikkaan. Erityisesti Etelä-Suomen kaupungeissa on etsitty monipuolisia hoitomuotoja, joista yhtenä esimerkkinä on avoin päiväkotitoiminta. Kotihoidon tuki ja siihen yhdistetty kuntalisä puolestaan pyrkii aktivoimaan lasten hoitamista kotona. Eri toimintamallien kustannuserojen ja toiminnan arvostuksen selvittämiseksi tehtiin Nummen avoimen päiväkodin käyttäjien keskuudessa kysely, jolla selvitettiin lasten vanhempien tilannetta, mielipiteitä ja asennoitumista kunnan tarjoamiin palveluihin.

Perheet arvostivat perhettä ja lasten hyvää kotihoitoa. Avoimen päiväkodin toiminta koettiin erittäin arvokkaaksi ja hyväksi sekä lapsille että lasten vanhemmille, yleensä äideille. Avointa päiväkotia käyttivät eniten alle 30.000 euron tuloluokan 1 – 2-lapsiset perheet. Kustannuserojen selvittämiseksi tehtiin kolme laskentamallia, joilla voidaan simuloida 1 – 5 -vuotiaiden lasten hoidon elinkaarikustannuksia päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja kotihoidon tuella kotona, lisättynä avoimen päiväkodin palveluilla. Päiväkotihoidon osoittautui kunnalle ylivoimaisesti kalleimmaksi hoitomuodoksi. Edullisin on kotihoito ja avoin päiväkotihoidon, kun ei oteta huomioon perheen ansiotulojen vähennystä eikä tämän kautta toteutuvaa kunnan verotulojen vähennystä. Perhepäivähoito sijoittuu näiden välimaastoon.

Tämän lisäksi laskettiin kolme muuta kustannusmallia, joissa kahdessa oletettiin, ettei avointa päiväkotitoimintaa olisi, vaan nämä tarpeet tyydytettäisiin muiden palvelujen ja laitoshoidon lisäyksellä. Toisessa mallissa oletettiin, että heitteille jätön seurauksena tapahtuu kunnalle kallista lasten syrjäytymistä. Kolmannessa laskentamallissa lisättiin kotihoidon houkuttelevuutta antamalla kaikille alle 3-vuotiaille lapsille ylimääräinen kuntalisä ja laajentamalla avoimen päiväkodin tarjontaa merkittävästi. Mallilla etsittiin kriittistä kustannuspistettä kalliin päiväkotihoidon vaihtoehtona.

Laskentamalleista on tehty CD:lle Excel-taulukot, jotka toivottavasti auttavat poliitikkoja ja virkamiehiä päätöksenteon simuloinnissa.

Asiasanat

Avoin päivähoito, avoin varhaiskasvatus, kustannusvaikuttavuus

1 Johdanto

Ennen samassa taloudessa asui monta sukupolvea. Tämä mahdollisti sen, että lapsilla oli koko ajan hoitajia, ja äidillä ja isällä seuraa ja tukiverkosto ympärillään. Vaikeuksien yllättäessä ei oltu yksin, vaan neuvoja pystyi kysymään esimerkiksi omilta tai puolison vanhemmilta, jotka asuivat lähellä. Tukiverkosto toimi ilman eri järjestelyjä aivan arkipäiväisissä tilanteissa. Lastenhoidon tietämys siirtyi ennen suoraan sukupolvelta toiselle.

Nykyisin asutaan Tahkokallion (2001) mukaan enemmän vain oman ydinperheen kesken ja mahdollisesti on jouduttu muuttamaan kauaskin omista sukulaisista. Suomalaisen väestön rakennemuutos repi sotien 1939–1944 jälkeisinä vuosina ihmisiä juuriltaan, ja he joutuivat aloittamaan oman itsenäisen elämänsä. Välttämättä uudella asuinpaikkakunnalla ei tunneta muita vanhempia ja kynnys ajatustenvaihtoon vieraiden kanssa tuntuu vaikealta. Työelämä asettaa kuitenkin valtavasti paineita perheille eikä lasten kasvatukseen ole helppoa. Siksi olisi hyvä, että vanhemmat voisivat keskustella elämästään muiden samassa tilanteessa olevien kanssa, sillä se on vertaistukea parhaimmillaan.

Monet vanhemmat joutuvat ensimmäistä kertaa tekemisiin pienen lapsen kanssa vasta saadessaan oman vauvan. Sihvola (2002) toteaa, että ellei oma työ ole yhteydessä vauvoihin tai pieniin lapsiin, moni nuori aikuinen ei ole tekemisissä pienten lasten kanssa. Käytännön kokemusta ei siis ole välttämättä yhtään eikä oikein tiedetä, miten vauvan tai pienen lapsen kanssa toimitaan. Avun ja neuvojen kysyminen tai pyytäminen muilta saattaa tuntua kiusalliselta. Vanhemmat saattavat haluta hoitaa lastaan mahdollisimman pitkään kotona. Samalla he haluavat itselleen sosiaalisia suhteita muiden aikuisten kanssa. Myös lapsille on mukavaa tavata toisia lapsia ja siinä samalla opetella elämässä tärkeitä asioita, muun muassa toisten kanssa toimimista ja toisten ihmisten huomioimista. Samassa tilanteessa olevan ihmisen kanssa on helpompi puhua vaikeistakin asioista, ja usein molemmat keskustelukumppanit saavat uusia ajatuksia ja ideoita omaan arkeensa.

On tärkeää, että vanhemmilla on tunne, että he selviävät sekä omasta työstään, perhe-elämästään että lastensa kasvatuksesta. Tuntiessaan

hallitsevansa oman arjen, vanhemmat onnistuvat vanhemmuudessaan paremmin. Oman arjen hallintaa auttaa, jos saa riittävästi oikeanlaista tukea ja apua sekä neuvoja tarvitsemassaan suhteessa.

Sukuyhteisön antama tuki on muutaman viime vuosikymmenten aikana siirtynyt yhä enemmän kuntien tehtäväksi. Kaikkiin kuntiin on pienten lasten hoitoa varten perustettu päiväkoteja ja luotu muita järjestelmiä lasten ja perheiden palvelun turvaamiseksi. Lakisääteisesti lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoidon. Palvelujen järjestäminen kuitenkin maksaa, koska vain osa kustannuksista voidaan periä käyttäjiltä.

Kuntien palvelutuotanto elää jatkuvassa muospaineessa. Esiin nousevia palvelutarpeita tulee keskusteluissa esiin enemmän kuin kunnat normaalien, niukaksi osoittautuneiden käyttövarojensa puitteissa pystyvät tuottamaan. Vakiintunut tapa hoitaa asioita kunnallistaloudessa näyttää olevan ”vähän kaikkea”. Tällainen juustohöyläperiaate saattaa kuitenkin karsia pois sellaisia palveluja, joiden puuttuminen aiheuttaa jossain toisaalla suurentuneita kustannuksia. Koulutoimessa on huomattu, että erityisopetusta tai -huoltoa tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut ja näitä palveluja tarjoavien virkojen määrä lisääntynyt. Sama ilmiö on alkanut näkyä myös päivähoidossa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002:9) todetaan että päivähoidon ohella tulee kehittää myös muuta varhaiskasvatustoimintaa, johon osallistuminen on avoimempaa. Tämä on tärkeä palvelu kotihoidossa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen, perhepäivähoitajille lapsiryhmineen sekä pienille koululaisille (emt., 19).

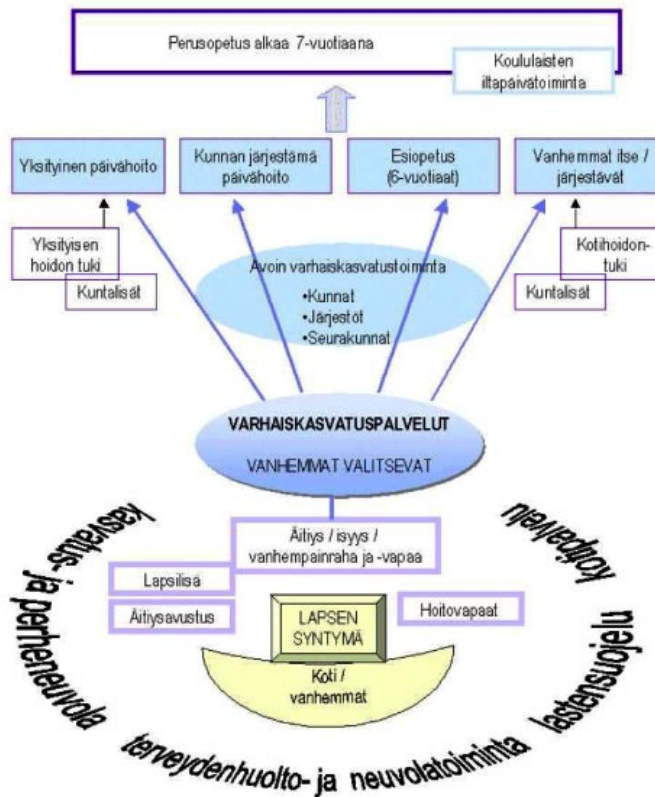
Lapsiasiavaltuutetun ja alan järjestöjen tuottamassa esityksessä lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi (16/2006) nostetaan esiin päivähoidopalvelujen tarjonnan monipuolisuus. Osapäivähoitoa, avointa päivähoitoa ja kerhoja on oltava riittävästi tarjolla (emt., 14).

Stakes on kiinnittänyt huomiota lapsivaikutusten arviointiin erityisesti kuntien palvelurakennemuutosten yhteydessä. Palveluiden painottuminen lasten palveluiden varhaiseen vaiheeseen on inhimillisesti, lapsen ja perheen kannalta, aina parempi vaihtoehto kuin panostaminen pelkästään erityispalveluihin (verkkokolumni 22.1.2007). Stakesin julkaisussa Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen (2006) arvioinnin mahdollisuuksia kartoitetaan laajemmin todeten, että arviointien tekeminen pitkälle tulevaisuuteen on riskialtista. Tästä huolimatta on tarpeellista ja tärkeää etukäteen pohtia päätösten mahdollisia seurauksia lasten elämään. Päätösten vaikutuksista lapsiin on kokemusperäistä tietoa, joka saadaan ennakoarvioinnin yhteydessä yhteiseen käyttöön (emt., 11). Välittömät vaikutukset muodostavat arviointianalyysin keskeisen osatekijän. Välilliset vaikutukset saattavat pitkällä aikavälillä erityisen paljon vaikuttaa lasten elämään. Analyysissa kannattaa ottaa mukaan sellaisia kohtia, jotka ovat nousseet esille useamman tahon vastauksissa, tai jotka ovat tuottaneet eniten ristiriitaisia ajatuksia (emt., 16, 18, 20).

Tässä raportissa keskitytään tarkastelemaan erityisesti avoimen päivähoitotoiminnan näkökulmaa ja sen kustannusvastaavuutta muihin hoitomuotoihin verrattuna. Tutkimustavoitteen saavuttamiseksi pehdytään aihealueen aikaisempiin tutkimuksiin, seurataan avoimen päiväkodin toimintaa ja kustannuslaskelmia sekä järjestetään kysely ja haastatellaan avoimen päiväkodin käyttäjäperheitä.

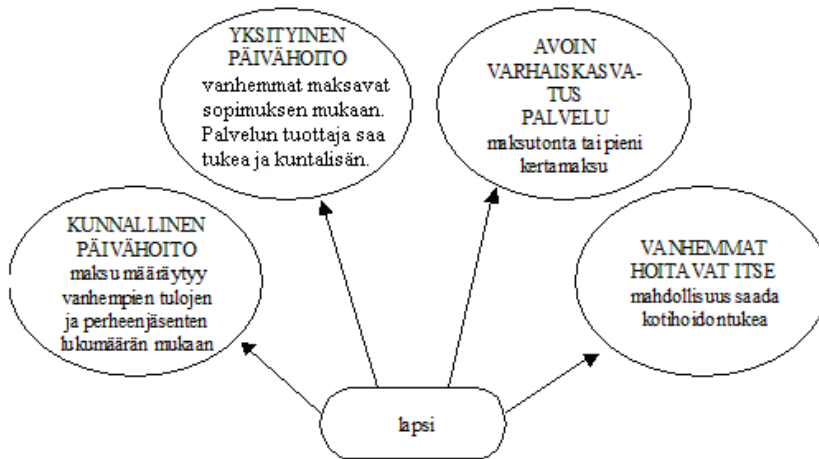
1.1 Varhaiskasvatustalvet

Lapsen ja hänen vanhempiensa tukena on lapsen syntymästä lähtien erilaisia palveluja sekä taloudellisia tukia, joiden järjestämisestä kunta- tasolla vastaa sosiaali-, terveys- ja opetustoimi. Eri toimialojen palvelut ja tukijärjestelmä muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla voidaan tukea vanhempien kasvatustyötä. Palveluiden tuottaminen on kunnan lakisääteinen velvollisuus, minkä vuoksi valtio osallistuu palveluiden aiheuttamiin kustannuksiin maksamalla kunnille valtionosuutta.

KUVA 1 Suomen varhaiskasvatustalvet (varttua.stakes.fi 2007)

Jokaisella lapsiperheellä on Stakesin mukaan oikeus yllä olevassa kuvassa esitettyihin palveluihin ja taloudellisiin tukiin. Lapsiperheillä on varhaiskasvatuspalveluiden lisäksi käytössä erilaisia muita lapsen hyvinvointia tukevia palveluja kuten esimerkiksi terveydenhuolto- ja neuvolapalvelut. Palveluiden lisäksi perheillä on oikeus taloudelliseen tukeen lapsen eri ikävaiheissa. Lapsen syntymän jälkeen perheillä on oikeus äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan sekä lapsilisään. Myöhemmässä vaiheessa perheet voivat saada lastensa yksityiseen päivähoitoon tai kotona hoitamiseen tukea vaihtoehtona kunnan järjestämälle lasten päivähoitolle.

KUVA 2 Eri päivähoitomuotojen vaihtoehdot alle kouluikäiselle lapselle.

Varhaiskasvatuspalvelut muodostavat keskeisen osan lapsiperheiden palvelujärjestelmää. Ne muodostuvat kunnan tai yksityisen järjestämästä päivähoitosta ja esiopetuksesta sekä muusta varhaiskasvatustoiminnasta. Päivähoito on varhaiskasvatuspalvelu, jossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka. Päivähoitoa järjestetään päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Kunnat voivat järjestää päivähoiton itse tai ostaa sen yksityiseltä palveluntarjoajalta. Monimuotoinen työelämä asettaa erilaisia vaatimuksia päivähoiton järjestämiseksi, minkä vuoksi monet kunnat tarjoavat tarpeen mukaan erilaisia päivähoitopalveluja.

1.2 Lasten varhaiskasvatuspalvelut Hämeenlinnassa

Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2005) mukaan tärkein ja laajin varhaiskasvatuspalvelu on päivähoito. Päivähoitopalvelujen ja esiopetuksen järjestäminen kuuluu päivähoiton tehtäväalueeseen, joka jakaantuu eri osiin: päiväkotihoidon, perhepäivähoito, esiopetus, erityispäivähoito, avoin päiväkotitoiminta sekä kotihoiton tuki ja yksityisen hoidon tuki. Hämeenlinnassa päivähoito on jaettu kolmeen päivähoitoalueeseen, joita ovat läntinen, keskustan ja itäinen

päivähoitoalue. Jokaisen alueen varhaiskasvatuspalvelut ja niiden tukipalvelut täydentävät toisiaan ja ne on tulevaisuudessa tarkoitus tuottaa lähialueella asiakkaiden tarpeet huomioiden. Jokaisella päivähoitoalueella on päiväkotia, jota kutsutaan runkopäiväkodiksi. Runkopäiväkodin yhteyteen luodaan verkosto alueen kaikista varhaiskasvatuspalveluista, joista vanhemmat voivat valita lapselleen sopivimman varhaiskasvatuspalvelun.

Hämeenlinnan kaupunki tuottaa itse lähes kaikki päivähoitopalvelut, joista suurin osa on kokopäivähoitoa. Kaupungilla on 13 varhaiskasvatuskeskusta, jotka hoitavat alueen päiväkotia- ja perhepäivähoitotoiminnan. Varhaiskasvatuskeskusten lisäksi päivähoitoa tarjoaa neljä yksityistä päiväkotia ja kymmenen yksityistä perhepäivähoitajaa. Esiopetusta järjestetään yleensä päiväkotien koko- ja osapäiväryhmissä. Lisäksi on tarjolla päivähoitoa erityistä tukea tarvitseville lapsille. Avointa päiväkotitoimintaa on tarjolla kaupungin itäisellä ja läntisellä alueella. Keskustan alueen avointa päiväkotitoimintaa sekä monikko-perhetoimintaa ostetaan Hämeen ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelmaan kuuluvalta varhaiskasvatuksen toiminta- ja kehittämiskeskuksesta. Yli kolmevuotiaille on tarjolla eri puolilla kaupunkia kerhopalveluja, joita järjestävät seurakunta, 4H-yhdistys ja Lasten liikunnan tuki ry. Lisäksi kaupunki ostaa leikkipuistotoimintaa 4H-yhdistykseltä.

Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että kaupungin varhaiskasvatuspalvelut painottuvat kokopäivähoitopalveluihin, vaikka kaupungissa on paljon perheitä, joiden lasten hoito voitaisiin järjestää muilla tavoilla. Hämeenlinnan kaupungin tulevaisuuden tavoitteena on järjestää kevyempiä hoitomuotoja kokopäivähoidon rinnalle. Suurimpana tavoitteena on kehittää avoimen päiväkodin kaltaisia hoitomuotoja. Tällaiset hoitomuodot ovat tärkeitä, koska näillä palveluilla voidaan tarjota kotona hoidettaville lapsille varhaiskasvatuspalveluja, joihin myös lasten vanhemmat osallistuvat.

1.3 Perhevoimala-hanke

Perhevoimala-hanke on ennaltaehkäisevän perhetyön moniammatillisen kehittämisen-, tutkimus- ja koulutushanke. Hankkeen toiminta-aika on 1.4.2005 – 30.4.2007. Sen tavoitteena on edistää moniammatillista yhteistyötä ennaltaehkäisevässä perhetyössä ja kehittää ammatillista osaamista perhe- ja lapsilähtöisissä peruspalveluissa. Lisäksi sen tavoitteena on edistää matalan kynnyksen periaatteella toimivien palveluiden kehittämistä lapsille, nuorille ja perheille, kehittää moniammatillista perhetyötä, koota tietoa ja hyviä käytäntöjä ennaltaehkäisevästä perhetyöstä, järjestää koulutusta sekä arvioida ja tutkia ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämistä.

Hanke kokoaa yhteen seudulla tehtyä perus- ja kehittämistyötä. Se edistää moniammatillisen työotteen ja asenteen leviämistä ja madaltaa raja-aitaa sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Hankkeessa on kahdeksan pilottia, joissa kehittämistyötä tehdään. Nämä pilotit ovat Hämeen-

linnan kaupunki; Nummen avoin päiväkotiki, Hattulan kunta; Verkoston rakentaminen ennaltaehkäisevään perhetyöhön, Janakkalan kunta; Perhetupa Perhola ja Kouluvoima -pilotti, Hämeen ammattikorkeakoulu; PEKU eli Perhekumppanuus -pilotti, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri, keskussairaala; Vastasyntyneiden teho-osasto, synnytyssali, synnyttäneiden vuodeosasto ja Kriisiosasto P4 sekä Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön ky.; Jukolan neuvola, perhevalmennuksen kehittäminen. Hanketta hallinnoi Hämeenlinnan Perusturvakeskus ja siihen saadaan valtionosuutta Etelä-Suomen lääninhallitukselta.

Perhevoimalla -hankkeen aikana pilotit kehittävät uudenlaista toimintaa lasten, nuorten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Moniammatilliset pilotit toimivat olemassa olevan palvelujärjestelmän sisällä, sillä tavoitteena ei ole luoda uusia palvelurakenteita. Tarkoitus on, että pilottien toiminta vakiintuu osaksi peruspalveluja hankkeen päättymisen jälkeen.

1.4 Nummen avoin päiväkotiki

Nummen avoin päiväkotiki on yksi Perhevoimalla -hankkeen piloteista. Se on mukana hankkeessa siksi, että haluttiin kehittää avoimen päiväkodin toimintaa ja luoda uusia yhteistyöverkostoja. Päiväkodin työntekijät voivat pilotissa toimimisen avulla saada tukea omalle osaamiselleen ja ammattitaidolleen.

Nummen avoin päiväkotiki on Hämeenlinnan kaupungin järjestämää varhaiskasvatuspalvelua. Se toimii alueen kohtauspaikkana kotona oleville alle kouluikäisille lapsille vanhempineen. Sen tavoitteena on tarjota suunnitelmallista, tavoitteellista ja virikkeellistä toimintaa lapsille ja vanhemmille. Se myös mahdollistaa kotona olevien lasten sosiaalisten taitojen kehittymisen toisten lasten seurassa sekä ohjaa lapsia toimimaan ryhmässä. Vanhemmille avoin päiväkotiki tarjoaa mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa toisten vanhempien kanssa. Nummen avoin päiväkotiki tukee osaltaan perheitä heidän kasvatustehtävässään henkilökunnan ollessa kasvatuskumppanina vanhemmille.

Osallistuminen Nummen avoimen päiväkodin toimintaan on maksutonta ja se perustuu vapaaehtoisuuteen. Sinne voi lapsi tulla oman aikuisen, joko oman vanhemman tai muun aikuisen, kanssa. Nummen avoimessa päiväkodissa toimii mm. Käsikynkkäryhmiä. Avoin päiväkotiki on avoinna neljänä arkipäivänä viikossa, tiistaista perjantaihin päivittäin kello 9.00 – 11.30, paitsi torstaisin, jolloin aukioloaika on lyhyempi, klo 10.00 – 11.30.

Taulukko 1 Tavanomainen päivärytmi Nummen avoimessa päiväkodissa.

Kellonaika	Tapahtuma
klo 9:00	ovet avautuvat
klo 9:15–9:35	aamupiiri, jossa lauletaan ja loruillaan
klo 9:35–10:10	vapaa leikkihetki, vanhempien keskustelut
klo 10:10–10:40	toimintatuokio (voi joskus kestää klo 11 asti)
klo 10:40–11:05	vapaa leikkihetki
klo 11:05	loppupiiri
klo 11:15	pukemaan
klo 11:30	kotiinlähtö

Nummen avoimen päiväkodin toiminta suunnitellaan yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Asiakkaiden tarpeita kartoitetaan jatkuvasti palaute- ja aloitelaatikon avulla. Vuosittain myös tehdään asiakaspalautekysely avoimen päiväkodin toiminnasta. Työntekijöitä Nummen avoimessa päiväkodissa on kaksi, lastentarhanopettaja, joka vastaa toiminnan suunnittelusta ja ohjauksesta sekä avustajana toimiva 4H kerhon iltapäiväkerhonohjaaja. Toiminnan sisältöön kuuluu musiikkia, liikuntaa, askartelua, leivontaa, retkiä, nukketeatteria, ilmaisua, juhlia ja asiantuntijavierailuja. Lapsilla on ohjatun toiminnan ohella mahdollisuus myös vapaaseen leikkiin. Nummen avoin päiväkotitekee myös yhteistyötä terveydenhoitajan kanssa ja siellä toimii vanhempainryhmä.

Nummen avoin päiväkotitehoimii kaupungin läntisellä alueella Nummen nuorisotalon tiloissa. Avoimeen päiväkotitoimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja toiminta on käyttäjille maksutonta. Kustannuksista vastaa Hämeenlinnan kaupunki. Avoimessa päiväkodissa työskentelee yksi lastentarhanopettaja ja häntä avustaa 4H-yhdistyksen iltapäiväkerhonohjaaja. Avoimessa päiväkodissa on monipuolista, suunnitelmallista toimintaa kuten askartelua, liikuntaa, musiikkia, leikkiä, retkiä, erilaisia esityksiä, asiantuntijavierailuja sekä juhlia. Toiminta vaihtelee päivittäin ja sitä suunnitellaan yhdessä perheiden kanssa.

Nummen avoimen päiväkodin toiminnan tarkoituksena on tarjota lapsiperheille kohtaamispaikka silloin kun lapsia hoidetaan kotona esimerkiksi äitiysloman, hoitovapaan tai työttömyyden aikana. Avoin päiväkotitehoimii tukee vanhempia omalta osaltaan kasvatustehtävässä. Lisäksi lasten ja vanhempien välisiä vuorovaikutustaitoja kehitetään erityisissä Käsikynkkäryhmissä. Vanhemmat voivat jakaa kokemuksiaan muiden vanhempien kanssa ja saavat samalla monesti hyvin tärkeää vertaistukea. Kotona olevat lapset voivat tutustua toisiin lapsiin ja oppia toimimaan ryhmän jäsenenä.

Avoimen päiväkodin toimintasuunnitelman mukaan Nummen avoimen päiväkodin toiminnan koetaan olevan tärkeä ja olennainen osa Hämeenlinnan päivähoitopalveluja sekä kävijämäärien ja vuosittaisten palautekyselyjen mukaan. Toimintasuunnitelmassa toivotaan Hämeenlinnan kaupungilta suurempaa panostusta avointa päiväkotitoimintaa kohtaan muun muassa lisäämällä ja vakiinnuttamalla jo olemassa olevaa toimintaa sekä perustamalla uutta avointa päiväkotitoimintaa myös muihin kaupunginosiin. Toiminnan vakiinnuttamisen ja lisäämisen lisäksi avoimen päiväkodin toimintasuunnitelmassa toivotaan kaupungin kehittävän avointa päiväkotitoimintaa palkkaamalla vakituista ja ammattitaitoista henkilökuntaa ja tarjoamalla toiminnan kannalta asianmukaiset tilat. Avoimen päiväkodin toimintasuunnitelman ja kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman näkemykset avoimen päiväkodin toiminnasta ovat yhteneväiset. Molemmista nähdään avoimen päivähoiton järjestäminen tärkeänä osana kaupungin varhaiskasvatustalveluja.

2 Tutkimustehtävä

Avoimen päivähoidon toiminnalle tuntuu olevan sosiaalinen tilaus ja sitä halutaan muun muassa edellä mainituilla julkisen vallan päätöksillä kehittää. Myös avoimen päiväkodin käyttäjät ovat yleisesti ottaneet palvelun omakseen. Ongelmaksi näyttää kuitenkin muodostuvan se, että toiminta ei ole vielä vakiintunut, eivätkä päivähoidon ylläpitäjät tunnista avoimelle toiminnalle osoitettavien resurssien määrää ja tarvetta.

Kustannusvaikuttavuustutkimuksen aloite tuli Hämeenlinnan perusturvan hallinnoimalta Perhevoimala-hankkeelta Hamkin liiketalouden koulutusohjelmalle. Perhevoimala-hankkeella on kahdeksan pilottia, joista yksi on Nummen avoin päiväkotiki Hämeenlinnassa. Pilottien tarkoituksena on kehittää lasiperheille toimintaa, jonka avulla edistetään lasten, nuorten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia. Perhevoimala Uutisten (1/2006) mukaan tavoitteena on vakiinnuttaa pilottien toiminta hankkeen päättymisen jälkeen osaksi peruspalveluja.

Toiminnan tueksi halutaan kuitenkin saada tutkimustietoa toiminnan kustannusvaikuttavuudesta. Tutkimustiedon saamiseksi sovittiin liiketalouden koulutusohjelmalta kanssa Nummen avoimen päiväkodin toteutuksen tutkimuksesta, jolla selvitetään, onko mahdollista tuottaa kokopäivähoitoon nähden kevyempiä ja joustavampia hoitomuotoja kuinka paljon tästä aiheutuu kustannuksia. Edelleen tutkitaan, onko Nummen avoin päiväkotitoiminta vähentänyt kokoaikaisen päivähoidon tarvetta ja millaiset olisivat olleet kustannukset, jos olisi ollut tarjolla pelkästään raskaampia hoitomuotoja. Lisäksi tutkimuksella pyritään selvittämään sellaisia arvoja, joiden vaikutusta ei voi suoraan mitata rahassa.

Perhevoimala-hanke on tehnyt sopimuksen Nummen avoimen päiväkodin kustannustehokkuutta mittaavasta tutkimuksesta Hamk:n Yrittäjyyden ja liiketoiminnan koulutus- ja tutkimuskeskuksen kanssa. Tutkimus tehdään yhdessä tutkimustiimin kanssa, johon kuuluvat tutkijayliopettaja Marjo Harju-Tolppa ja tutkijayliopettaja Jorma Saarinen Hamk:sta sekä Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksen johtaja

Marjatta Korhonen, Nummen avoimen päiväkodin vastaava Armi Koi-vula ja Nummen varhaiskasvatuskeskuksen johtaja Riitta Manninen. Tutkimustiimin tarkoituksena on omalta osaltaan ohjata tutkimuksen kehittymistä. Tutkimuksen tuloksena syntyy 15.3.2007 mennessä raportti, joka luovutetaan Hämeenlinnan kaupungille. Raportin liitteinä käytetään aihealueen opinnäytetöitä.

Nummen avoin päiväkoti on toiminut Nummen nuorisotalolla 10 vuoden ajan neljän aamupäivän ajan viikossa. Avoimeen päiväkotiin voi kuka tahansa päiväkoti-ikäinen lapsi tulla huoltajansa tai esim. isovanhempansa kanssa. Avoimessa päiväkodissa keskustellaan erilaissa kokoonpanoissa vanhemmuudesta. Tavoitteena on vanhemmuuden tukeminen, ongelmien ennalta ehkäisy ja perheiden voimaannuttaminen. Kävijöitä on ollut 30 – 40 päivittäin.

Opinnäytetöitä on valmisteilla kaksi. Liiketalouden koulutusohjelmassa opiskeleva Sanna-Mari Tomminen tekee opinnäytetyön tutkijayliopettaja Jorma Saarisen ohjauksessa nimellä: ”Nummen avoin päiväkoti kustannusten ja käyttäjien näkökulmasta”. Hyvinvointitekno-logian koulutusohjelman opiskelija Mari Nenonen tekee opinnäytetyön tutkijayliopettaja Marjo Harju-Tolpan ohjauksessa nimellä: ”Nummen avoimen päiväkodin merkitys käyttäjilleen”. Molempien opinnäytetöiden julkiset esitysseminaarit ovat keväällä 2007.

Opinnäytetöinä kerättyä aineistoa ja tutkimustuloksia esitellään keskeisiltä osiltaan tässä raportissa. Opinnäytetyöt julkaistaan lyhentämättöminä Hamkin digitaalisina julkaisuina, jotka löytyvät osoitteesta www.hamk.fi/julkaisut.

Tutkimus tehdään Nummen avoimen päiväkodin toteutuksesta käyttäen vertailuna kokopäivähoidon kustannusrakennetta ja käyttöastetta. Sen tavoitteet jakautuvat kahteen näkökulmaan, jotka voidaan ilmaista tutkimustavoitteina: selvittää, onko avoimen päiväkotitoiminnan järjestäminen taloudellista ja selvittää, millä tavoin avoimen päiväkodissa käyvät perheet arvostavat Nummen avoimen päiväkodin toimintaa.

Tutkimuksen tavoitteet voidaan jakaa kolmeen pääongelmaan ja kuu-teen alaongelmaan.

1. Onko avoimen päiväkotitoiminnan järjestäminen taloudellista vaihtoehtona kokopäivähoidolle?
 - Kuinka suuret päivähoidon kustannukset olisivat, jos avointa päiväkotia ei olisi?
 - Kattavatko päivähoidosta aiheutuvat säästöt avoimen päiväkodin kustannukset?
 - Kuinka suuret ovat kotihoidon tuesta, kuntalisästä ja avoimesta päiväkodista aiheutuvat kustannukset keskimäärin perhettä kohti?

2. Minkälainen merkitys Nummen avoimella päiväkodilla on käyttäjilleen?
 - Onko avoin päiväkotitoiminta vähentänyt kokopäivähoidon tarvetta?
 - Miten avoimen päiväkodin muuttuminen maksulliseksi vaikuttaisi kävijöihin?
 - Vaikuttaisiko kotihoidon tuen tai kuntalisän poistuminen avoimessa päiväkodissa käymiseen?

3. Minkälaisia perhearvoja Nummen avointa päiväkotia käyttävillä vanhemmilla on?

Kustannuskysymyksiin vastausten saamiseksi luodaan mittarit ja lasketaan kustannustekijöille kriittiset pisteet. Lisäksi tutkimuksella pyritään selvittämään sellaisia pehmeitä arvoja, joiden vaikutusta ei voi suoraan mitata rahassa.

Tutkimus toteutetaan tutustumalla muualla toteutettuihin vastaaviin hankkeisiin, tutkimalla kohdealueen tilastoja ja talouslukuja sekä haastattelemalla henkilökuntaa ja Nummen avoimen päiväkodin käyttäjiä ja tekemällä heille tutkimuskyselyjä.

3 Taustaa

Mannerheimin lastensuojeluliiton Lapsiperhe-projektissa on vuosina 1996–2000 työskennelty perheiden tuen tarpeiden tunnistamiseksi varhaisessa vaiheessa niin, että vaikeuksien kärjistymiseltä vältytään. Projektin piiriin hakeutui perheitä, joille ennaltaehkäisevät neuvolapalvelut riittäneet, mutta jotka eivät vielä tarvinneet lastensuojelun palveluja. Tukea annettiin yhteensä 1500 perheelle.

Vuosina 2002–2004 toteutettiin Raision kaupungin, seurakunnan ja eri lastensuojelujärjestöjen kesken Perhekeskus Pihapiiri, joka toimi matalan kynnyksen palvelujen tarjoajana lapsiperheille. Toiminta va-
kiinnutettiin vuonna 2005.

Riihimäen kaupungin toimeksiannosta selvitettiin vuonna 2006 lapsen käyttämien palvelujen kustannuksia neuvolasta 16 ikävuoteen asti. Tutkimustulosten perusteella rakennettiin laskentatyökalu, jonka avulla voidaan vertailla eri palveluvaihtoehtojen aiheuttamia kustannuksia.

Pienempimuotoisia selvityksiä on tehty muutamilla avoimen päivähoitotoiminnan pilottipaikkakunnilla, muun muassa Hyvinkäällä, Janakkalassa ja Hattulassa.

3.1 Lapsiperhe-projekti

Mannerheimin lastensuojeluliiton vuosina 1996–2000 Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen turvin toteuttamassa Lapsiperhe-projektissa selvitettiin alle 3-vuotiaiden lapsiperheiden tuen tarpeita ja niiden tunnistamista niin, että vaikeuksien kärjistymiseltä vältytään. Myös avopalvelukokonaisuuksien kehittämiseen kiinnitettiin huomiota.

Projektin loppuraportin (2001) mukaan tuen piiriin hakeutui yli 1500 perhettä, joille ennaltaehkäisevät neuvolapalvelut eivät riittäneet, mutta eivät vielä tarvinneet lastensuojelun palveluja. Eniten tukea haettiin vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja hoitoon, parisuhteeseen ja sosiaaliseen verkostoon. Vanhempien ongelmissa ovat korostuneet äitien

ja isien uupumus, epävarmuus ja jaksamattomuus vanhempana sekä vastuun jakamiseen ja ajankäyttöön liittyvät ongelmat. Vanhemmat kokevat joutuvansa selviytymään arjesta ilman riittävää sosiaalista tukea, koska tilapäisen lasten- ja kodinhoitoavun saaminen on vaikeaa sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa on ongelmia.

Perheiden tukiverkostoissa virallisen verkoston osuus väheni ja epävirallisen osuus kasvoi. Varhaisen tuen vaikutus oli myönteinen mielialaan, elämäniloon ja elämänhaluun. Avoimissa ryhmissä syntyi uusia tuttavuuksia keskimäärin kolme yhtä osallistujaa kohden. Projektituen avulla monissa perheissä vältyttiin neljä – kuusi kertaa kalliimpien palvelujen käytöltä. Projektilla on ollut myönteistä vaikutusta myös toimintakäytäntöihin ja yhteistyöhön vapaaehtoistoimijoiden kanssa.

Projektissa kehitettiin varhaisen tuen malli, jossa kuvataan muun muassa varhaista tukea tarvitsevien perheiden profilit ja palvelujen paletti työmenetelmien. Perheet hyötyvät eniten keskustelusta, ohjauksesta ja henkisestä tuesta sekä lasten- ja kodinhoitoon liittyvästä käytännön avusta. Monet perheet jäävät kuitenkin yksin ilman tukea, koska eivät ole joko osanneet tai halunneet hakea tukea taikka perheissä ei ole tiedostettu ongelmia.

Taloudellisten vaikutusten arviointi pohjautui vaihtoehtoisten kustannusten arviointiin ja ”säästyneen asiakkuuden” -käsitteeseen. Kustannukset arvioitiin keskisuurten kaupunkien palvelukustannusten mukaisesti. Sen mukaan avohuollon palvelut maksoivat selvityshetkellä (euroiksi muunnettuna ja vuoden 2007 kustannusindeksiin arvioituna) 29 euroa kerta tai jatkuvana vuosikustannuksena 2 295 euroa. Avohuollon erityispalvelujen kustannus oli 77 euroa kerralta ja jatkuvana vuosikustannuksena 4 591 euroa. Laitoshoidon erityispalvelujen kustannus oli satunnaisena 191 euroa kerralta tai jatkuvana vuosikustannuksena 47 820 euroa. Lasten huostaanoton kustannus oli keskimäärin 36 343 euroa vuodessa lasta kohden. Tämän lisäksi on syytä muistaa, että ennaltaehkäisevä työ aiheuttaa usein hyötyjen kumuloitumista myös pitkällä aikavälillä.

Taulukko 2 Eräiden palveluiden yhteiskunnallinen kustannus keskimääräisinä muutamien keskisuurten kaupunkien todellisten kustannusten perusteella arvioituna (MLL 2001, 36–37). Hinnat on korjattu vuoden 1996 markoista vuoden 2007 euroiksi.

Eräiden palvelujen yhteiskunnalliset kustannukset keskimäärin keskisuurissa kaupungeissa	1998 mk	2006 vastaavuus
Avohuollon palvelu / kerta	150	29 €
Avohuollon palvelu / vuosi (6 krt)	900	172 €
Avohuollon palvelu / lyhytaik. / kk	1 000	191 €
Avohuollon palvelu / jatkuva / v	12 000	2 295 €
Avohuollon erityispalvelu / kerta	400	77 €
Avohuollon erityispalvelu / vuosi (6 krt)	2 400	459 €
Avohuollon erityispalvelu / lyhytaik. / kk	2 000	383 €

Avohuollon erityispalvelu / jatkuva / v	24 000	4 591 €
Laitoshoidon erityispalvelu / kerta	1 000	191 €
Laitoshoidon erityispalvelu / vuosi (6 krt)	6 000	1 148 €
Laitoshoidon erityispalvelu / lyhytaik. / kk	2 100	402 €
Laitoshoidon erityispalvelu / jatkuva / v	250 000	47 820 €
Huostaanotto / vuosikustannus	190 000	36 343 €

Avohuollon palveluihin kuuluvat kuntalaisille avoimesti tarjolla olevat palvelut, kuten terveyskeskuksen lääkäri- ja psykologipalvelut, äitiys-neuvolapalvelut, sosiaalitoimiston tarjoamat tuet ja palvelut, kunnan kotipalvelu, mielenterveystoimiston, päihdehoitopalvelujen, KELA:n tuet sekä poliisin ja oikeuslaitoksen palvelut ja velkaneuvonta.

Avohuollon erityispalveluilla tarkoitetaan terapeuttisen tason työntekijöiden palveluita, kuten esimerkiksi perheneuvolan palveluita, yksityisten terapeuttien työtä ja kirkon perheasiainneuvottelukeskukseen pariterapiaa tai parisuhdeneuvontaa, mielenterveystyön erityispalveluita, kuten psykiatrian poliklinikkaa ja lasten psykiatrasta poliklinikkaa, psykelääkitystä ja sairauden erityishoitoja.

Laitoshoitoihin sisältyvät ensi- ja turvakotien tarjoamat palvelut ja muut laitospalvelut, kuten sairauden hoidot ja psykiatriset laitoshoidot. Huostaanotot on arvioitu vain vuosikustannuksina huostaan otettua lasta kohti laskettuna.

Ennaltaehkäisevän työn kustannuksena perhetyötunnin hinnaksi muodostui Lapsiperhe-projektilla 300 markkaa (50,46 euroa), joka vastaa vuoden 2007 hintatasossa 57 euron kustannusta. Lapsiperhe-projektissa on laskettu, että arvioinnin kohteena olleen 147 perheen ennaltaehkäisevän työn kustannukset olivat yksi kuudesosa niistä kustannuksista, joihin perhe todennäköisesti olisi ajautunut ilman Lapsiperhe-projektin palveluja.

Selvityksen mukaan perheolosuhteet ovat oppimisvaikeuksien ohella selkeästi yhteydessä lapsen ja nuoren psykiatrisiin häiriöihin ja käyttäytymis- ja tunne-elämän ongelmiin. Kun kotioloissa tapahtuu kohen- tumista, myös lapsen ja nuoren oireet vähenevät. Työskentelemällä perheiden kanssa heidän kodeissaan, voidaan ehkäistä nuorten ongelmia pitkällä aikavälillä. Nykypäivän ongelmana on, etteivät tarpeet tule riittävän ajoissa huomatuiksi.

Lapsiperhe-projektiin osallistuneet asiakkaat arvioivat palautekyselyssä, että he välttyivät perhetyön avulla stressiltä ja väsymykseltä, hermojen menettämiseltä, avioerolta ja jopa itsemurhilta. Perhetyöntekijöiden arviot olivat samansuuntaisia. Heidän mielestään yleisimmät seuraukset ilman tukea ovat, vanhemman vaikea uupuminen, arjessa jaksamisen ongelmat, elämänhallinnan heikkeneminen, lasten turvatomuuden kokemukset, puutteellinen tai laiminlyöty perushoito tai arvaamaton käytös. Vanhemman ja lapsen välinen heikentynyt suhde tai

sosiaalinen eristäytyminen ja yksinäisyys aiheuttavat pitkällä aikavälillä häiriökäyttäytymistä tai vakavia kehitysongelmia nuoriin.

Tällaisten ennalta ehkäisevien toimien taloudellisten hyötyjen mittaaminen tarkasti on vaikeaa. Tämän vuoksi arvioinnin lähtökohtana on pidetty suuntaa antavan likiarvon saamista toteamalla, että on parempi sanoa edes epätasaisesti jotakin jostakin tärkeästä ja olenaisesta kuin täsmällisesti jotain jostakin epäolennaisesta. Olennaista ei olekaan rahamääräinen eksaktius, vaan suunta ja suuruusluokka. Projektin sisäisen arvioinnin tuloksena on todettu, että projektituella oli vältytty noin 6 kertaa kalliimmilta palveluilta. Ulkoisessa arvioinnissa samasta asiasta päädyttiin noin 4 kertaa kalliimmilta palveluilta vältyttämiseen. Arvioista puuttuu kuitenkin pitkän aikajänteen kehitys, joten palvelujen vaikuttavuus voi nousta pitkällä aikavälillä huomattavasti suuremmaksikin.

Kustannushyötyjen osoittaminen näyttää olevan sitä vaikeampaa, mitä aikaisemmin ennaltaehkäiseviin toimiin ryhdytään. Ennaltaehkäisy luonteeseen kuuluu, että se on luonteeltaan tuhlailevaa. Kustannusvaikuttavuuden arviointia on syytä kehittää, koska toimilla on yhteiskunnallista merkitystä ja kansantaloudellista vaikutusta. Jouko Kajanojan (2000) arvioiden mukaan yhden yksilön syrjäytyminen aiheuttaa vuositasolla julkiseen talouteen 15 000 euron kulut ja kansantalouteen 22 000 euron menetyksen. Varhainen puuttuminen vielä alkuvaiheessa oleviin perheiden vaikeuksiin ja ongelmiin on siten tärkeää.

3.2 Perhekeskus Pihapiiri

Vuosina 2000–2004 toteutettiin lastensuojelujärjestöjen ja julkisen sektorin valtakunnallinen yhteishanke eli Harava-hanke kolmella eri pilottialueella. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa yhteistoiminta- ja palvelumalleja lasten ja nuorten psykososiaalisiin palveluihin. Raisioon perustettiin vuonna 2002 Perhekeskus Pihapiiri, joka toimi niin sanotuna matalan kynnyksen palvelun tarjoajana lapsiperheille. Toiminta toteutettiin Raision kaupungin, seurakunnan ja eri lastensuojelujärjestöjen kesken ja samalla kehitettiin palvelustrategista kumppanuutta näiden eri toimijoiden välillä. Perhekeskus Pihapiirin toimintamuoto oli avoin perhetoiminta, jonka tarkoituksena oli tarjota lapsille päivähoitoa kevyempi vaihtoehto niissä tilanteissa, kun lapsen toinen tai molemmat vanhemmat olivat kotona tai sellaisessa tilanteessa, kun päivähoito toimi avohuollon tukena. Toiminnalla pyrittiin korvaamaan kokopäivähoidon tarvetta.

Perhekeskus Pihapiiri vakiinnutti paikkansa lapsiperheiden kohtaamispaikkana ja sen toiminta vakiinnutettiin vuoden 2005 alusta lähtien. Pihapiirin toimintaa arvioitiin muun muassa asiakkaiden kokemusten avulla ja taloudellisesta näkökulmasta. Asiakkaiden kokemuksia kerättiin asiakaspalautteiden avulla. Niiden mukaan Pihapiiri oli tärkeä kohtaamispaikka ja sinne oli helppo tulla. Lisäksi henkilökuntaa pidettiin osaavana ja motivoituneena. Asiakaspalautteiden näkemyksiä tuki se, että Pihapiirin kävijämäärät olivat korkeat ja palvelujen käyttöaste

oli korkea. Palveluja käyttäneiden perheiden kokemuksia mitattiin lisäksi pro gradu -työnä toteutetun asiakaskyselyn avulla. Tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat hyvin tyytyväisiä Pihapiirin tarjoamaan ennaltaehkäisevään tukeen. Vanhemmat olivat tuoneet lapsia Pihapiiriin, jotta lapset tutustuisivat muihin samanikäisiin lapsiin ja vanhemmat voisivat kohdata muita samassa elämäntilanteessa olevia vanhempia. Verkostoitumisen oli todettu ehkäisseen omalta osaltaan syrjäytymistä. Vanhemmat olivat lisäksi saaneet tukea lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen ja omaan jaksamiseensa.

Perhekeskus Pihapiiriä arvioitiin Pusan (2005) mukaan myös kustannusten näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko Pihapiiri vaikuttanut päivähoitopaikkojen tarpeeseen ja sitä kautta edelleen säästöihin päivähoitokustannuksissa. Tutkimuksen toisena tarkoituksena oli selvittää sitä, oliko Pihapiirin toimintaan kuuluneella ongelmien ennaltaehkäisyllä ja varhaisella puuttumisella mahdollista saada aikaan säästöjä välttämällä kalliimmat palvelut ja mahdolliset huostaanotot. Aineiston pienuuden vuoksi tutkimuksessa oli mahdollista tehdä luotettavia tilastollisia johtopäätöksiä. Tuloksista voitiin kuitenkin huomata, että lasten päivähoiton tarve oli vähentynyt ja se oli mitä todennäköisimmin johtunut Pihapiirin toiminnasta. Pihapiirin asiakaskyselyssä oli käynyt ilmi, että noin kolmasosalle kyselyyn vastanneista Pihapiiri oli heille vaihtoehto kunnalliselle päivähoitolle. Tämän tiedon pohjalta voitiin laskea, kuinka suuret säästöt vähentynyt päivähoitopaikkojen tarve oli aiheuttanut. Säästöjen osalta todettiin, että päivähoitopaikkojen tarpeen vähenemisestä aiheutuneet säästöt olivat suuremmat kuin Pihapiirin toiminnasta aiheutuneet kustannukset. Arvioitaessa, pystyttiinkö Pihapiirin toiminnalla ennaltaehkäisemään tai välttämään kalliimpien palveluiden tarvetta, ei pystytty antamaan luotettavia tuloksia. Tämä johtui lähinnä siitä, että Pihapiirin työntekijät arvioivat palvelujen käytön vähenemistä, mutta sen tueksi ei ollut olemassa esimerkiksi kaupungin tilastoja palvelujen käytön vähenemisestä. Jotta tutkimuksessa olisi voitu selvittää ennaltaehkäisevän tai kalliimmat palvelut kokonaan välttävän toiminnan säästövaikutuksia, olisi tutkimus pitänyt suorittaa useamman vuoden ajan jatkuvana tutkimuksena ja samalla olisi pitänyt käyttää vertailuryhmää.

3.3 Elinkaarikustannusten mallintaminen Riihimäen kaupungissa

Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia on tehnyt Riihimäen kaupungille selvityksen lapsen käyttämistä kunnallisista palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista. Selvityksessä on kartoitettu kaikki kunnan palvelut, joita lapsi käyttää äidin odotusajalta peruskoulun päättymiseen saakka. Kustannuksista käytetään nimitystä elinkaarikustannukset. Oletuksena palvelujen aiheuttamien kustannusten laskennassa on, että lapsi ei tarvitse kunnallisia erityispalveluja. Palveluille on laskettu Riihimäen kaupungin antamien taloudellisten tietojen pohjalta hinnat. Palvelujen kartoittamisen ja niiden aiheuttamien kustannusten lisäksi on kehitetty Excel-pohjainen laskentatyökalu, jonka avulla voidaan vertailla eri palveluvaihtoehtojen aiheuttamia kustannuksia. Selvityksen näkökulmaksi on otettu ennakointi, ennal-

taehkäisy ja varhainen puuttuminen. Ennaltaehkäisyn avulla voidaan usein vähentää tai ehkäistä jopa kokonaan kalliiden erityispalvelujen käyttöä.

Selvityksen tuloksena saatiin selville, että Riihimäellä yhden lapsen 16 ikävuoteen mennessä aiheuttamat kustannukset ovat 95 000 euroa, mikäli lapsi ei tarvitse mitään erityispalveluita. Selvityksessä huomattiin, että peruspalveluita käyttävän lapsen kustannuksiin voidaan vaikuttaa eniten päivähoitomuodoilla. Päivähoidon kustannukset viideltä vuodelta ovat yhtä suuret kuin koko peruskoulun aiheuttamat kustannukset. Lapsen kotihoito, avoin päiväkotitoiminta, leikkitoiminta ja esiopetus maksavat viiden vuoden aikana yhteensä 34 000 euroa lasta kohti, mikä on noin 10 000 euroa vähemmän kuin päivähoidon aiheuttamat kustannukset samalta ajalta. Kaikista halvimmaksi päivähoitomuodoksi nousee yksityinen päivähoito, jonka kustannukset viiden vuoden hoidosta ja esikoulusta ovat 23 000 euroa. Päivähoitoon verrattuna säästöä tulee noin 21 000 euroa ja kotihoitoon verrattuna noin 11 000 euroa. Lapsen aiheuttamien kustannusten minimoiminen onnistuu parhaiten ennaltaehkäisevän toiminnan avulla. Pienten lasten kohdalla ennaltaehkäisevän työn painopiste on erityisesti neuvolatoiminnassa ja päivähoidossa. (Rantaperö 2006.)

3.4 Toteutus esimerkkejä

Stakesin varttua-verkkosivustosta on linkki Hyvinkään kaupungin päivähoidon sivuille esimerkkinä avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta kunnissa. Kerhot ja leikkitoiminta sisältyvät kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan, johon verkkosivuilla pyydetään käyttäjien palautetta. Kerhot ja parkkihoito ovat maksullisia siten, että kerhomaksu on yhden euron tunnilta, jonka perusteella lasketaan käyttäjille kiinteä kuukausimaksu. Parkkihoidon kertamaksu on 2 euroa kolmen tunnin jaksolta.

Espoon kaupunki on ottanut avoimen päivähoidon kehittämishankkeeksi vuosille 2005–2007. Suunnitelman tarkoituksena on päivähoitopalvelujen monipuolistaminen kehittämällä päivähoidon avointa toimintaa siten, että palvelut tukevat lasten hoitamista kotona. Tavoitteena on edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja vähentää niiden kokopäivähoidossa olevien lasten määrää, joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista on kotona, eikä lapsella ole erityistä tarvetta päivähoitoon. Vuonna 2007 keskitytään suunnitelman toimeenpanoon.

Vantaan Martinlaakson avoin päivähoito ja kerhotoiminta vuosina 2006–2007 on verkkosivuston mukaan jatkuvaa toimintaa. Se on kohtaupaikka lapsille, siellä on vapaata yhdessäoloa, ohjattua maksutonta toimintaa ulkona ja sisällä, toimintaa myös aikuisille, vanhemmuuden tukemista ja apua arjen haasteisiin, tapahtumia, juhlia ja retkiä sekä tilat vuokrattavissa myös yksityisiä tilaisuuksia varten. Kerhotoiminta on maksullista, pääsääntöisesti yli 3-vuotiaille suunnattua toimintaa 2–3 tuntia kerrallaan enimmillään jokaisena arkipäivänä. Kerhoihin

voi hakeutua koska tahansa täyttämällä päivähoitohakemus. Toiminnan maksujen suuruutta ei verkkosivulla kerrota.

Kotkan kaupungissa avoin päivähoito on tarkoitettu perheille, jotka ovat valinneet lapsilleen kotihoidon tai hoidon tarve on hyvin vähäistä. Avoimia aamupäiviä järjestetään tiistaisin ja torstaisin klo 9 – 12. Lisäksi on järjestetty asioimispäivä perjantaisin klo 9 – 13. Asioimispäivän hoito on maksullista, 4 euroa kerralta ja sisaruksilta 2 euroa. Tämän lisäksi päiväkodeissa toimivat puolipäiväryhmät aamupäivisin klo 9 – 13 ja iltapäivisin klo 12.30 – 16.30, joihin voi hakeutua kaksi kertaa viikossa. Avoin päivähoito tarjoaa lapsille mahdollisuuden yhdessäoloon ja kavereiden tapaamiseen, vuorovaikutustaitojen harjoitteluun sekä kokeilemiseen, tekemiseen ja leikkimiseen sekä saamaan elämyksiä ja iloa yhteistoiminnassa. Vanhemmille avoin päivähoito tarjoaa tilaisuuden osallistua yhdessä lapsensa kanssa monipuoliseen ja virkistävään toimintaan, tavata muita lapsiperheitä, saada tukea vanhemmuudelleen muilta lapsiperheilä sekä saamaan lyhytaikaista hoitoapua.

Keravan kaupungissa avoin päivähoito noudattaa valtakunnan varhaiskasvatuksen linjauksia. Palvelut ovat kaikille avoimia ja maksuttomia. Tämän lisäksi järjestetään maksullista leikkikoulu- ja koulu-laisten kerhotoimintaa. Avoimen päiväkodin tavoitteena on lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen, vastuun ottaminen lähimmäisistä ja yhteisöllinen verkostoituminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Avoimen päiväkodin toimintakeskukset palvelevat erityisesti kotona olevia perheitä. Toiminnan tavoitteena on tarjota kohtaamispaikka ja mahdollisuus yhdessä tehdä, viihtyä ja osallistua. Tarjolla on ympäri vuoden muun muassa leikkipuistotoimintaa, muksukerhotoimintaa, avoimia keskustelupiirejä, maksutonta parkkitoimintaa, pihakahvilatoimintaa, tapahtumia ja teemaviikkoja, perhepiiritoimintaa sekä alueen asukkaiden, yhdistysten ja järjestöjen kokoontumispaikka-palvelua.

Oulun kaupungin avoin päiväkotitoiminta on lasten ja aikuisten kohtaamispaikka, joka tarjoaa yhteistä toimintaa ja yhteyksiä perheiden välille. Avoimessa päiväkodissa on tilaa uusille sosiaalisille suhteille, mahdollisuus virikkeelliseen toimintaan, retkiin ja tutustumisiin. Toiminnassa painotetaan ympäristöä ja luontoa sekä kädentaitoja ja luovaa ilmaisua. Avoin päiväkotitoiminta on tarkoitettu 0 – 6-vuotiaille Oulun kaupungissa asuville lapsille, jotka eivät ole muussa päivähoitossa. Lukukausimaksu on 35,60 euroa perheeltä. Maksu peritään toimipaikkakohtaisesti, jos käyntikertoja on vähintään kolme lukuvuodessa. Varhaiskasvatuskerhon kuukausimaksu on 17,80 euroa lapselta. Lapsi-aikuisryhmät ovat maanantaisin klo 9 – 15 (avoin) sekä keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 9 – 12 (perhe) ja ensisynnyttäjien esikkoryhmä keskiviikkoisin klo 12.30 – 15. Maksulliset varhaiskasvatusryhmät kokoontuvat tiistaisin ja torstaisin erikseen aamu- ja iltapäivällä.

3.5 Päivähoidossa olevien lasten määrä

Stakesin tilastojen mukaan vuonna 2005 Suomessa oli 400 107 alle 7-vuotiasta lasta. Kunnallisessa päivähoidossa näistä oli noin 186 000 lasta, mikä on vajaa puolet (46,5 %) alle kouluikäisistä. Kunnalliseksi päivähoidoksi lasketaan kunnan oman päivähoidon lisäksi myös kuntien yksityisiltä palveluntuottajilta ostopalveluna ostama päivähoito. Kunnallisessa päivähoidossa olleiden lasten lukumäärä on laskenut noin 33 300:lla vuosien 1997–2005 välillä. Kuntien päiväkodeissa vähennys on ollut 10 150 ja kunnallisessa perhepäivähoidossa 23 410 lapsen verran. Osa lukumääräisestä vähennyksestä johtuu alle kouluikäisten lasten vähenemisestä. Samanaikaisesti yksityisen päivähoidon piiriin kuuluvien lasten määrä on lisääntynyt yli 5 600 lapsen verran. Kunta ostaa päiväkotipalveluja yksityisiltä palvelun tarjoajilta, koska halukkaat perhepäivähoitajat ovat tulossa eläkeikään eivätkä nuoret ole kiinnostuneita tehtävästä.

Tarkasteltaessa suhteellista osuutta päivähoidon piirissä olevien lasten määrästä koko ikäluokassa, todetaan päivähoidon piirissä olevien lasten määrän alentuneen 53,5 % huipputasosta vuonna 1999 vuosien 2004 ja 2005 tasoon 50,5 %. Päivähoidon piirissä olevien lasten suhteellinen osuus on siten alentunut 3,2 prosenttiyksikön, eli 12 800 lapsen verran vuoden 2005 määrien tasossa. Vähennys on kokonaisuudessaan tapahtunut kunnallisen päivähoidon piirissä, jonka suhteellinen osuus on tuona aikana vähentynyt 3,8 prosenttiyksiköllä, eli laskennallisesti 15 200 lapsen verran. Yksityisen päivähoidon osuus koko ikäluokan hoidosta on 3,8 % vuonna 2005. Yksityisen päivähoidon suhteellinen osuus on vuoden 1997 tasosta kasvanut 1,6 prosenttiyksikön, eli 6 400 lapsen verran.

Vuonna 1997 tapahtunut pienten lasten hoidon tuen uudistus on jonkin verran lisännyt ns. täysin yksityistä lasten päivähoitoa. Uudistuksen jälkeen KELA on maksanut yksityisen hoidon tukea, jos vanhemmat eivät käytä oikeuttaan saada kunnan järjestämä päiväkotitai perhepäivähoitopaikkaa, vaan perheen alle kouluikäistä lasta hoitaa yksityinen päivähoidon tuottaja tai lasta hoidetaan kotona. Vuoden 2005 lopussa yksityisessä päivähoidossa oli noin 15 400 lasta. Kaiken kaikkiaan päivähoidon piirissä olleiden lasten osuus alle kouluikäisistä on laskenut vain vähän eli osa kunnallisesta päivähoidosta on korvautunut yksityisellä. 2000-luvulla kunnallisen päivähoidon lukuja on pienentänyt myös se, että valtaosa 6-vuotiaista on nykyään ainakin osan päivää esiopetuksen eikä päivähoidon piirissä.

3.6 Lasten kodinhoidon tuki

Yhteiskunta tukee vanhempia, jotta he voisivat hoitaa vastasyntyneitä ja pieniä lapsia kotona. Tärkeimpiä yhteiskunnan lakisääteisiä tukimuotoja lapsiperheille ovat äitiys, isyys- ja vanhempainvapaat sekä niistä maksettavat päivärahat. Kokonaisuudessaan perhe- ja vanhempainvapaat jatkuvat siihen asti kunnes perheen lapsi on noin 9 kuukauden ikäinen.

Vuodesta 1985 lähtien kaikilla alle kolmivuotiailla ja vuodesta 1996 kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on ollut subjektiivinen oikeus päivähoidon. Vanhempainvapaan jälkeen lapsen vanhemmilla on oikeus valita, haluavatko he lastaan hoidettavan päivähoidossa vai jääkö jompikumpi vanhemmista hoitovapaalle. Jos vanhempi jää hoitamaan lasta kotiin, on hän oikeutettu saamaan kotihoidon tukea, joka on kehitetty kunnallisen päivä-hoidon vaihtoehdoksi. Kotihoidon tuen saaminen edellyttää, että lasta ei hoideta kunnallisessa päivähoidossa ja kotona hoidettava lapsi on alle kolmivuotias. Pääsääntöisesti kotihoidon tukea saavat äidit. Isien osuus kotihoidon tuen saajista on vain muutaman prosentin luokkaa.

Lasten kotihoidon tuki koostuu hoitorahasta ja tulosidonnaisesta hoitolisästä. Hoitorahaa maksetaan yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta 294,28 euroa kuukaudessa. Lisäksi hoitorahaan maksetaan sisaruskorotus, jonka suuruus riippuu lasten iästä ja lukumäärästä. Jos perheessä on useampia al-le kolmivuotiaita lapsia, kustakin maksetaan 84,09 euroa kuukaudessa. Yli kolmivuotiaista, mutta alle kouluikäisistä lapsista maksetaan kustakin 50,46 euroa kuukaudessa. Hoitorahan sisaruskorotuksia korotetaan 1.4.2007 alkaen. Alle kolmivuotiaasta lapsesta maksetaan korotuksen jälkeen 90,49 euroa ja yli kolmivuotiaasta, mutta alle kouluikäisestä lapsesta 60,46 euroa. Hoitorahan määrä pysyy ennallaan. Kotihoidon tuen hoitolisää maksetaan vain yhdestä lapsesta, joka on oikeutettu kotihoidon tuen hoitorahaan. Hoitolisän täysi määrä on 168,19 euroa kuukaudessa. Täysimääräistä hoitolisää maksetaan, jos perheen yhteenlasketut kuukausitulot eivät ylitä perheen koon mukaan määräytyvää tulorajaa. Hoitolisään vaikuttavat tulorajat esitellään seuraavassa taulukossa.

Taulukko 3 Lasten kotihoidon tuen hoitolisän määräytymiseen vaikuttavat tulorajat.

Perheen koko (henkilöä)	Tulot, joilla saa täyden hoitolisän	Vähennysprosentti	Tulot, joilla ei saa hoitolisää
2	1 160 €/kk	11,5	2 622,48 €/kk
3	1 430 €/kk	9,4	3 219,21 €/kk
4 tai enemmän	1 700 €/kk	7,9	3 828,93 €/kk

Hoitolisä määräytyy sekä perheen koon että tulojen perusteella. Jos perheen koko on esimerkiksi kolme henkilöä, perheen bruttotulot voivat olla enintään 1 430 euroa kuukaudessa, jotta perhe saa täyden hoitolisän eli 168,19 euroa kuukaudessa. Mikäli kolmihenkisen perheen tulot ovat suuremmat kuin 1 430 euroa kuukaudessa, he eivät saa täyttä hoitolisää, vaan tuloista lasketaan vähennysprosentin mukainen osuus, joka vähennetään täysimääräisestä hoitolisästä. Oletetaan, että kolmihenkisen perheen kuu-kausittaiset bruttotulot ovat 2 000 euroa. Tällöin täyteen hoitolisään oikeuttava tuloraja ylittyy 570 eurolla. Tästä summasta lasketaan 9,4 prosenttia eli 53,58 euroa, joka vähennetään täydestä hoitolisästä. Hoitolisän suuruudeksi jää tässä tapauksessa 114,61 euroa. Perheen kuukausituloille on myös annettu yläraja, jonka ylityksessä hoitolisää ei makseta.

3.7 Kotihoidon tuen kuntalisä

Kotihoidon tuki on pienten lasten hoidon järjestämiseksi tarkoitettu taloudellinen tuki, jonka kustannuksista vastaa kunta osana päivähoito-menojaan. Koska kotihoidon tuen maksaminen on kunnan lakisääteinen velvollisuus, saa kunta kustannuksiinsa valtiosuutusta, jonka tarkoituksena on tasata kuntien kustannuksia peruspalveluiden tuottamisessa. Kotihoidon tuen lisäksi perheen kotikunta voi maksaa kotihoidon tuen kuntalisää, jonka maksaminen ei ole kunnan lakisääteinen velvollisuus, vaan perustuu kunnan omaan päätökseen.

Kuntalisät voivat olla tärkeitä sekä kuntalisää maksavalle kunnalle että sitä saavalle perheelle. Useat kunnat maksavat kuntalisää toivoen, että perheet valitsisivat lapsen kotihoidon vaihtoehtona kalliille kunnalliselle päivähoitopaikalle. Kuntalisä koetaan monissa perheissä tärkeänä lisänä kotihoidon tuelle, jotta lapsia voidaan hoitaa kotona. Kuntalisä voi olla perheelle niin tärkeä, että se valitsee asuinkuntansa sillä perusteella, maksaako kunta kuntalisää ja jos maksaa, kuinka suuri lisä on. Kunnissa on myös opittu käyttämään kuntalisää markkinointivalttina lapsiperheille. Kunta voi markkinoida kuntalisän avulla olevansa lapsiystävällinen kunta ja samalla se saa houkuteltua asukkaikseen uusia veronmaksajia. Vuonna 2004 maksettiin 72 suomalaisessa kunnassa sekä kotihoidon tuen että yksityisen hoidon kuntalisää tai vain toista kuntalisää. Kuntalisien määrä vaihteli vajasta sadasta eurosta yli kahteensataan euroon. Suurimman kuntalisän maksoivat pääkaupunkiseudun kunnat. Hämeenlinnan kaupunki maksaa vuosittain noin 200 lapsiperheelle kotihoidon tuen kuntalisää, jonka suuruus on 151 euroa kuukaudessa ja sisaruskorotus on 45,50 euroa kuukaudessa per lapsi. Kuntalisän saamisen ehtona on, että perheessä on vähintään kaksi lasta, joista yksi on alle kolmevuotias. Lisäksi ehtona kotihoidon tuen tapaan on se, että lapset ovat oikeutettuja kunnalliseen päivähoitoon, mutta heitä hoidetaan kotona. Esikouluikäinen lapsi voi olla esiopetuksessa, mutta tällöin sisaruskorotusta ei makseta. Sisaruskorotusta ei myöskään makseta, jos perheen kolme vuotta täyttänyt lapsi käyttää kunnallisia kerhopalveluja. Avoimessa päiväkodissa käyminen ei kuitenkaan vaikuta kuntalisän maksamiseen. Perheet voivat saada kotihoidon tukea, vaikka eivät saisikaan kotihoidon tuen kuntalisää.

4 Avoin päiväkotitoimintaympäristönä

Tutkimusaineisto koostuu toisaalta käyttäjäkyselystä ja toteutuneiden sekä budjetoitujen kustannusten osalta Hämeenlinnan kaupungilta saadusta kustannusaineistosta. Kysely toteutettiin kyselylomakkeella (Liite 1), jonka laatimisen perustana olivat tutkimusongelmat. Kyselylomake koostuu perhettä koskevista taustatiedoista (kysymykset 1–9), jotka käsittelevät muun muassa perheen kokoa, perhetyyppiä, asuin-alueita, koulutustaustaa, työllisyystilannetta ja verotettavia vuosituloja. Näiden taustatietojen perusteella voidaan saada yleiskuva kyselyyn vastanneista perheistä. Taustatietoja kartoittavien kysymysten jälkeen selvitetään varsinaisia tutkittavia asioita. Kyselylomake koostuu suurimmaksi osaksi monivalintakysymyksistä eli strukturoidusta kysymyksistä tai sekamuotoisista kysymyksistä. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi ja vastaaja valitsee niistä itselleen sopivimman vaihtoehdon. Tällaisten kysymysten etuna on se, että vastaaminen on nopeaa ja tulokset on helposti käsiteltävissä. Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vaihtoehdoista on valmiiksi annettuja ja osa avoimia. Tällaisia sekamuotoisia kysymyksiä on kyselylomakkeen kaikki kysymykset, joissa on vastausvaihtoehto ”muu, mikä”. Sekamuotoiset kysymykset ovat käyttökelpoisia silloin kuin ei voida olla varmoja, onko kaikki vastausvaihtoehdot keksitty. Kyselylomakkeessa oli myös yksi kysymys, jossa käytettiin Likertin asteikkoa mittaamaan käyttäjien tyytyväisyyttä avoimen päiväkodin toimintaan. Asenteita voidaan mitata erilaisilla asteikoilla, joista Likertin asteikko on tavallisimmista. Tämä asteikko on yleensä 4- tai 5-portainen, jonka toisessa päässä on samaa mieltä kysymyksen väittämän kanssa oleva vastausvaihtoehto ja toisessa päässä eri mieltä oleva vastausvaihtoehto. Vastaaja valitsee asteikolta itselleen parhaiten sopivan vaihtoehdon. Edellisten lisäksi lomakkeella on neljä avointa kysymystä. Kaksi ensimmäistä liittyy vastausajankohtaan ja vastaajan ikään. Kaksi muuta avointa kysymystä antaa vastaajalle mahdollisuuden kertoa lomakkeessa käsiteltävistä asioista monipuolisemmin.

Kustannusanalyysin aineisto koostuu Hämeenlinnan kaupungilta saadusta materiaalista, jossa on tietoa päivähoidon nettokustannuksista lasta kohti. Saadut luvut perustuvat kaupungin vuoden 2005 tilinpäätökseen.

4.1 Tutkimusprosessi

Tutkimusta oli hahmoteltu tutkimustiimin palaverissa toukokuussa 2006, jolloin oli suunniteltu hankekuvaus ja toteutus suunnitelma. Palaverin pohjalta oli haettu tutkimukselle tutkimuslupaa Hämeenlinnan kaupungilta. Elokuussa oli tutkimustiimin seuraava tapaaminen, jossa opinnäytetyön tekijä oli mukana. Tässä tapaamisessa tarkennettiin tutkimuksen tavoitteita ja tutkimuksen käytännön toteuttamista. Lisäksi sovittiin tutkimuksen toteutuksen aikataulusta.

Tämän palaverin jälkeen alkoi opinnäytetyön tutkimussuunnitelman kirjoittaminen ja erityisesti tutkimusongelmien määrittäminen. Hyvin pian tämän jälkeen alkoi kyselylomakkeen suunnittelu. Kyselylomakkeen kysymykset johdettiin tutkimusongelmista. Lisäksi tarvittiin tiettyjä taustatietoja, jotka antavat tärkeää tietoa vastaajista ja heidän elämäntilanteestaan. Kyselylomakkeen suunnittelun apuna käytettiin Perhekeskus Pihapiirin asiakastietolomaketta (Heimo & Oksanen 2005, 49–53). Kyselylomake lähetettiin tutkimustiimille kommentoitavaksi. Lisäksi sitä testattiin viidellä henkilöllä, jotka antoivat arvokasta palautetta kysymyksistä. Näiden palautteiden pohjalta kyselylomaketta muokattiin kysymysten, ulkoasun ja rakenteen osalta useita kertoja ennen lopullista muotoa.

Kyselytutkimus toteutettiin Nummen avoimessa päiväkodissa viikoilla 39–41 (26.9.–13.10.2006). Kyselystä oli informoitu jo edellisellä viikolla kävijöitä kertomalla tulevasta tutkimuksesta ja jakamalla informaatiolappusia. Tutkimuksen aikana kyselylomakkeet olivat esillä pöydällä, josta jokainen saattoi ottaa lomakkeen täytettäväksi. Lisäksi avoimen päiväkodin ohjaaja kertoi tutkimuksesta joka päivä ja kannusti vastaamaan kyselyyn. Kyselyyn yhdistettiin arvonta, jonka toivottiin motivoivan kävijöitä vastaamaan. Kyselylomakkeen viimeisen sivun alalaidassa oli yhteystietoja varten irtileikattava lipuke, joka suljettiin kirjekuoreen ja palautettiin täytetyn kyselylomakkeen kanssa samaan palautuslaatikkoon. Irrottamalla yhteystietolipuke vastauslomakkeesta ja sulkemalla se erilliseen kuoreen, pyrittiin lisäämään kyselyn luotamuksellisuutta. Kaikkien yhteystietonsa jättäneiden kesken arvottiin kyselyn päätyttyä 25.10.2006 kolme lahjakorttia Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX:iin.

Kolmen viikon aikana vastauksia tuli yhteensä 26 kappaletta. Jokainen kyselylomakkeen vastausvaihtoehto koodattiin numerolla ja nämä tiedot kirjattiin Excel-taulukkoon analysointia varten. Kaikki vastaukset analysoitiin ja niiden pohjalta kirjoitettiin kyselystä saadut tulokset. Tulokset annettiin tutkimustiimin luettavaksi ja lokakuun loppupuolella tiimi kokoontui keskustelevaan tuloksista ja pohtimaan tutkimuksen jatkoa. Tiimin palaverissa pohdittiin 26 vastauksen riittävyttä tut-

kimuksen tavoitteiden kannalta. Lopulta päädyttiin siihen, että kyselyä jatketaan vielä marraskuun ajan, jotta kyselyyn saataisiin lisää vastauksia ja tätä kautta parempaa kattavuutta. Lisäksi toivottiin tavoitettavan sellaisia satunnaisia kävijöitä, jotka eivät olleet käyneet avoimessa päiväkodissa kolmen kyselyviikon aikana. Kyselylomakkeiden palautus päätettiin hoitaa postin kautta ja jokainen kyselylomake varustettiin valmiiksi maksetulla kirjekuorella. Muuten kyselylomakkeiden jakelu päätettiin hoitaa samalla tavoin kuin edelliselläkin kerralla. Ainoa muutos oli se, että tutkimuksen tekijä kävi kolmena päivänä esittäytymässä Nummen avoimessa päiväkodissa ja kertomassa tutkimuksesta lyhyesti. Tämän toivottiin lisäävän vastaajien motivaatiota osallistua kyselyyn. Marraskuun aikana toteutetun kyselyn toisen osan aikana vastauksia tuli lisää seitsemän kappaletta eli yhteensä kyselyn vastasi 33 kävijää. Nämä seitsemän lomaketta analysoitiin ja tutkimuksen tulokset muokattiin kaikkien 33 vastauksen pohjalta.

4.2 Lapsiperheet

Avoimen päiväkodin käyttäjien asenteita selvitettiin kyselylomakkeella, joka oli mahdollista täyttää Nummen avoimessa päiväkodissa 26.9. – 13.10. Vastauksia saatiin kolmen viikon aikana yhteensä 26 kappaletta. Eniten vastauksia tuli ensimmäisellä viikolla, jolloin kyselyyn vastasi yhteensä 17 henkilöä. Kyselyn toisella viikolla vastauksia saatiin viisi ja viimeisellä viikolla neljä kappaletta. Viikolla 39 vietettiin avoimessa päiväkodissa 10-vuotisjuhlia, mikä saattoi aiheuttaa sen, että kyselylomaketta täytettiin kyseisellä viikolla eniten. Kolmen viikon aikana saatuja 26 vastausta pidettiin vähäisenä, minkä vuoksi kyselyä päätettiin jatkaa, jotta tutkimuksella saataisiin parempi kuva avointa päiväkotia käyttävien perheiden näkemyksistä. Kyselyä jatkettiin marraskuussa neljän viikon ajan 7. – 30.11. ja vastauksia saatiin lisää seitsemän kappaletta. Kyselyllä saatiin yhteensä 33 vastausta. Vastausprosentin laskeminen oli hieman hankalaa, koska kysely jakaantui kolmelle eri kuukaudelle. Joka kuukausi kävijälistoista lasketaan kyseisenä kuukautena toimintaan osallistuneiden perheiden määrä. Syyskuussa toimintaan osallistui 59 perhettä, lokakuussa 60 perhettä ja marraskuussa 58 perhettä. Vastausprosentti on laskettu jakamalla kyselyyn osallistuneiden 33 perheen määrä syys-marraskuussa toimintaan osallistuneiden perheiden keskiarvolla eli 59 perheellä. Tällä tavoin lasketuna kyselyn vastausprosentiksi saatiin 55,9 prosenttia.

Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma oli hyvin naisvaltainen. 33 vastaajasta 32 oli naisia ja yksi vastaaja oli mies. Vastaajat olivat iältään 21 ja 40 vuoden välillä, keski-ikä ollessa noin 29 vuotta. Ikäluokat 25 – 28 vuotta ja 29 – 32 vuotta olivat likimain yhtä suuret ja niihin kuului noin kaksi kolmasosaa vastaajista. Ikäluokat 21 – 24 vuotta ja 33 – 36 vuotta olivat myös lähes yhtä suuret ja niihin kuului yhteensä noin kolmasosa vastaajista. Yksi vastaaja kuului ikäluokkaan 37 – 40 vuotta. Tämän ikäluokan osuus kaikista vastaajista oli muutaman prosentin suuruinen.

Taulukko 4 Perheiden lukumäärät ikäryhmittäin ja lasten niissä huollettavien lasten määrät ja ikäryhmät.

Ikä	Lukumäärä	Lapsia	< 1 v	1-2 v	3-6 v	> 6 v
21–24 vuotta	5	6	1	5		
25–28 vuotta	10	17	2	7	8	
29–32 vuotta	11	20	6	9	5	
33–36 vuotta	6	14	2	5	4	3
37–40 vuotta	1	3		1		2
Yhteensä	33	60	11	27	17	5

Kyselyyn vastanneissa perheissä oli yhteensä 60 lasta. Perheiden lapsiluku vaihteli yhden ja neljän lapsen välillä. Noin puolet perheistä eli 16 perhettä oli kaksilapsisia. Hieman yli kolmasosalla perheistä oli yksi lapsi. Loput viisi perhettä olivat kolmi- tai nelilapsisia.

Tätä 60 lapsen vastaajajoukkoa käytetään jatkossa perusjoukkona, kun tarkastellaan lasten aiheuttamia kustannuksia päivähoitoikäisenä. Kaikki laskelmat tehdään 60 lapsen oletusryhmälle. Jos halutaan arvioida esimerkiksi 300 lapsen ryhmän kustannuksia, summat kerrotaan viidellä, 600 lapsen kustannusten selville saamiseksi kymmenellä jne. Hämeenlinnan kaupungissa on tutkimuksen tekohetkellä noin 3 200 päivähoitoikäistä lasta.

Lähes puolet kyselyyn vastanneiden perheiden lapsista oli iältään 1–2-vuotiaita. Seuraavaksi eniten oli 4–6-vuotiaita lapsia ja alle 1-vuotiaitakin lähes joka viides. Yli 6-vuotiaita lapsia perheissä oli vain muutama. Lähes kaikissa perheissä huoltajina olivat molemmat vanhemmat. Neljässä Luolajan alueella asuvassa perheessä oli huoltajana vain toinen vanhemmista, kaikissa äiti.

Noin puolet perheistä eli yhteensä 15 perhettä asui Voutilan alueella. Muutama vastaaja oli vastannut asuvansa Nummella. Nämä vastaukset on laskettu mukaan Voutilan lukumäärään, koska Nummi on osa Voutilaa. Ahvenistolla ja Loimalahdessa asui lähes yhtä monta perhettä. Loimalahteen on laskettu mukaan yksi perhe, joka ilmoitti asuvansa Hirsimäessä. Hirsimäki on tässä tutkimuksessa kytketty Hämeenlinnan kaupungin internet-sivuilla esitellyn kaupunginosajaon mukaan Loimalahteen. Sekä Luolajassa että Vuorentakana asui molemmissa kaksi perhettä. Edellisten lisäksi muissa kaupunginosissa asui neljä perhettä. Nämä muut kaupunginosat olivat Kettumäki, Visämäki, Puis-tonmäki ja Ojoinen. Perheen asuinalueita kartoittavan kysymyksen perusteella voidaan todeta, että valtaosa Nummen avoimessa päiväkodissa käyvistä perheistä asuu lähialueilla. Vain muutama perhe kulkee avoimeen päiväkotiin kauempaa.

4.3 Perheen koulutustausta, työllisyystilanne ja vuositulot

Perheiden koulutustaustaa selvitettiin kysymällä sekä äidin että isän korkeinta koulutustaustaa. Valtaosalla sekä äideistä että isistä korkein koulutus oli opisto- tai ammattikorkeakoulututkinto.

Taulukko 5 Perheiden lukumäärät sekä vanhempien ylin koulututkinto kaupunginosittain.

Kaupunginosa	Perh lkm	Perusk tai lukio äiti/isä		2. aste äiti/isä		Amkk äiti/isä		Yliop äiti/isä		Yht äiti/isä	
Ahvenisto	4	1	-	-	1	2	2	1	1	4	4
Luolaja	2	-	-	-	-	1	2	1	-	2	2
Voutila (Lakee- Jukola)	15	4	-	6	8	5	3	-	-	15	11
Loimalahti- Hirsimäki	6	-	1	2	1	2	3	2	1	6	6
Lakee-Vuoren- taka	2	-	-	1	2		1	-	-	2	2
Jokin muu	4	-	-	1	2	2	1	1	1	4	4
Yhteensä	33	6	1	9	13		11	10	7	33	29

Toiseksi yleisimmin korkeimpana koulutuksena oli suoritettu ammatillinen toisen asteen tutkinto. Muutaman perheen vanhemmalla oli korkeimpana koulutuksena peruskoulu tai pelkkä lukion tutkinto.

Perheiden työllisyystilannetta selvitettiin kysymällä sekä perheen äidin että isän tämän hetken työllistymistä. Kuten vastaajien sukupuolijakaumasta voidaan jo todeta, äidit olivat lasten kanssa kotona. Enin osa äideistä eli 22 äitiä oli vanhempainlomalla tai hoitovapaalla. Viidessä perheessä äiti oli joko työttömänä tai äitiyslomalla. Näissä perheissä oli myös eniten lapsia, 65 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneiden perheiden lapsista. Näistä lapsista lähes puolet oli 1–2-vuotiaita.

Taulukko 6 Äidin työllisyystilanne sekä lasten lukumäärät ikäryhmittäin.

Työllisyystilanne	Äiti	Lapsia	< 1 v	1–2 v	3–6 v	> 6 v
Kokopäivätyössä	1	3	-	1	-	2
Osa-aikatyössä	1	2	-	-	2	-
Kaksi- tai kolmivuoro- työssä	1	2	-	1	1	-
Työtön	5	10	2	3	5	-
Opiskelija	1	1	-	1	-	-
Äitiys-/isyyslomalla, vanhempainlomalla tai hoitovapaalla	22	39	9	19	8	3
Kotona vakituisesti	2	3	-	2	1	-
Yhteensä	33	60	11	35	9	5

Taulukko 7 Isän työllisyystilanne sekä lasten lukumäärät ikäryhmittäin.

Työllisyystilanne	Isä	Lapsia	< 1 v	1–2 v	3–6 v	> 6 v
Kokopäivätyössä	21	41	9	16	13	3
Kaksi- tai kolmivuorotyössä	4	6	1	4	1	-
Työtön	1	1	-	1	-	-
Vuorotteluvapaalla	1	3	-	1	-	2
Muu tilanne	1	2	1	-	1	-
Yhteensä	28	53	11	22	15	5

Tarkasteltaessa näiden perheiden isien työllisyystilannetta, havaitaan heistä lähes kaikkien, 25 isää 28:sta, olevan joko kokopäivätyössä tai kaksi- tai kolmivuorotyössä. Tämä todentaa sen asian, että pääsääntöisesti äidit hoitavat alle kolmivuotiaita lapsia kotona ja isät käyvät ansiotyössä. Tähän sääntöön löytyy kuitenkin muutamia poikkeuksia. Isien lukumäärä on äitejä pienempi siksi, että vastaajista neljä oli yksinhuoltajaäitejä ja yksi vastaaja oli jättänyt isän työllisyystilanteen vastaamatta.

Suhteellisesti suurin osa eli noin kaksi viidesosaa perheistä kuuluu luokkaan, jossa perheen yhteenlasketut vuositulot ovat 15 000 – 30 000 euroa. Noin yksi viidesosa perheistä ansaitsee vuodessa alle 15 000 euroa. Vajaan kahden viidesosan vuotuiset tulot kuuluivat luokkaan 30 000–45 000 euroa tai 45 000–60 000 euroa ja loppuosalla tulot ylittävät 60 000 euroa vuodessa. Kaksi perhettä ei ollut vastannut kysymykseen perheen yhteenlasketuista vuosituloista.

Kun suhteutetaan perheiden tuloluokat lasten lukumäärään ja edelleen avoimen päiväkodin käyttöaktiivisuuteen, saadaan näille perheille laskennallinen käyttöastesumma. Avoimen päiväkodin keskimääräinen viikkokäyttömäärä on poimittu perheiden vastauksista siten, että vastausvaihtoehto 3–4 kertaa viikossa tarkoittaa kerrointa 3,5 ja 1–2 kertaa viikossa kerrointa 1,5 ja 2–3 kertaa kuukaudessa kerrointa 0,5 kertaa viikossa sekä satunnaisesti silloin tällöin kerrointa 0,25 kertaa viikossa. Tällä kertoimella kerrotaan lasten lukumäärä kussakin tuloluokassa. Näin saadusta käyttöastesummasta voidaan päätellä, että ylivoimaisesti eniten avoimen päiväkodin palveluja käyttävät ne perheet, jotka kuuluvat tuloluokkaan 15–30 000 euroa vuodessa. Seuraavaksi eniten palveluja käyttävät alimpaan, alle 15 000 vuosituloluokkaan kuuluvat perheet. Muihin tuloluokkiin kuuluvien perheiden avoimen päiväkodin palvelujen käyttö on vähäistä. Vaikka avoin päivähoito on kaikille vapaata, sitä käyttävät eniten alimpiin tuloluokkiin kuuluvat perheet.

Taulukko 8 Perheen yhteenlasketut vuositulot, lasten lukumäärät perheissä ja avoimen päivähoiton käyttöintensiiteetti vuosituloluokittain viikossa.

€	Perheiden määrä	Lasten määrä	Avoimen keskim. käyttö/vko	Käyttö-aste summa
alle 15 000	7	8	2,5	20,0
15 000–30 000	13	25	2,4	60,0
30 001–45 000	5	13	0,9	11,7
45 001–60 000	4	8	1,4	11,2
yli 60 000	2	4	0,9	3,6
Yhteensä	31	58	1,62	106,5

4.4 Nummen avoimen päiväkodin toimintaan osallistuminen

Kyselyyn osallistuneissa perheissä oli yhteensä 60 lasta, joista 47 osallistui Nummen avoimen päiväkodin toimintaan. Viisi lapsista on yli 6-vuotiaita, jolloin lapset ovat kouluiässä eivätkä tämän vuoksi käy avoimessa päiväkodissa. On mahdollista, että luokkaan 4–6 vuotta kuuluvista kuusi vuotta täyttäneet lapset kävivät esikoulua, eivätkä käyneet avoimessa päiväkodissa. Lisäksi vastausten perusteella näytti siltä, että muutaman alle 1-vuotiaan ei ajateltu osallistuvan toimintaan.

Vastauksista on nähtävissä, että avoimessa päiväkodissa käytiin suhteellisen säännöllisesti ja useita kertoja viikossa. Noin puolet vastaajista ilmoitti käyvänsä avoimessa päiväkodissa 1–2 kertaa viikossa ja kolmasosa vastaajista 3–4 kertaa viikossa. Lopuista vastaajista neljä käytti avoimen päiväkodin palveluja 2–3 kertaa kuukaudessa ja kolme vastaaja silloin tällöin. Pääsääntöisesti se, joka vastasi kyselyyn, myös toi lapset avoimeen päiväkotiin. Yksi vastaaja kertoi muun henkilön tuovan lapsia hoitoon itsensä lisäksi.

Yhteensä seitsemän vastaajaa oli vastannut avoimeen kysymykseen, jossa kysyttiin, onko avoin päiväkotit tullut jonkin muun palvelun tilalle. Tämän kysymyksen vastausten perusteella näyttää siltä, että Nummen avoin päiväkotit ei juuri olisi korvannut muiden palvelujen käyttöä. Kahdella vastaajalla avoin päiväkotit oli tullut kokopäivähoiton tilalle, kaksi vastaajaa kertoi avoimen päiväkodin tuovan sosiaalisia suhteita ja vaihtelua kotona olemiseen. Kahdella vastaajalla avoin päiväkotit oli tullut Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhe- tai vauvakahvilan tilalle. Yksi vastaaja oli käyttänyt nyt jo kouluikäistä lastaan 2–3-vuotiaana Peuhulassa.

Taulukko 9 Avoimen päiväkodin korvaamat muiden palvelujen käyttö kyselyyn vastanneiden mukaan.

Avoimen päiväkodin korvaamat palvelut	kpl
Kokopäivähoito päiväkodissa	2
MLL:n perhekahvila	2
Peuhula	1
Kotona olo on helpottunut	2

Kysyttäessä perheen muiden palvelujen käyttöä 12 viimeisen kuukauden aikana, vastauksista tuli esiin, että kokopäivähoitoa oli käytetty enemmän kuin mitä edellisestä kysymyksestä voisi päätellä. Palvelujen käyttöä 12 viimeisen kuukauden aikana mitanneeseen kysymykseen jätti vastaamatta yhdeksän vastaajaa. Voidaan olettaa, että he eivät siten ole käyttäneet tässä lueteltuja muita palveluja viimeisen 12 kk:n aikana. Kuusi perhettä oli käyttänyt kahta muuta palvelua ja yksi perhe peräti neljää muuta palvelua. Kotihoidon tuen kuntalisää saa kyselyyn vastanneista perheistä vain kuusi eli vajaa viidennes vastaajista.

Taulukko 10 Avoimen päiväkodin lisäksi muita palveluja käyttäneet perheet ja käyttöintensiteetti.

Käyttöintensiteetti	Kpl
Perhe ei ole käyttänyt muita palveluja	9
Perhe on käyttänyt yhtä muuta palvelua	18
Perhe on käyttänyt kahta muuta palvelua	6
Perhe on käyttänyt neljää muuta palvelua	1
Perhe saa kotihoidon kuntalisää	6

Päivähoitopalveluista 11 perhettä oli käyttänyt kokopäivähoitoa ja lisäksi 4 perhettä puolipäivähoitoa, kun edellisessä kysymyksessä vain kaksi vastaajaa kertoi avoimen päiväkodin tulleen kokopäivähoidon tilalle.

Useilla perheillä, jotka olivat vastanneet käyttäneensä kokopäivähoitoa viimeisen 12 kuukauden aikana, oli alle 1-vuotias tai 1 vuotta täyttänyt alle 2-vuotias lapsi. On todennäköistä, että vanhemmat lapset ovat jääneet kotihoitoon nuorimman lapsen synnyttyä. Tästä voimme päätellä, että avoimen päiväkodin vaikutus muun päivähoidon vähentämisessä on selvästi suurempi kuin edellisestä vastauksesta voi päätellä. Jos olemme, että kaikki 11 perhettä, joilla on kotona alle 2-vuotias lapsi, ovat luopuneet päivähoitopaikasta avoimen päiväkotimahdollisuuden takia. Tällöin avoimen päiväkodin vaikuttavuus päiväkotipaikoista luopumiseen ja kotihoitoon siirtymiseen on varsin korkea, 33 prosenttia.

Taulukko 11 Perheiden käyttämät muut palvelut viimeisen 12 kuukauden aikana ja näissä perheissä olevat alle 1-vuotiaat ja 1 vuotta täyttäneet alle 2-vuotiaat lapset sekä kodinhoidon tuen kuntalisää saavat perheet.

Muut palvelut / 12 kk	kpl	< 1 v	< 2 v	Kuntalisää
Kokopäivähoito	11	6	4	1
Puolipäivähoito	4	1	-	1
Seurakunnan päiväkerho	6	1	3	2
Perheneuvola	5	3	1	1
Terveyskeskuspsykologi	3			
Perheasiain neuvottelukeskus	1			
Mielenterveystoimisto	1			
A-klinikka	1			

Päivähoidon ulkopuolelta muista palveluista suosituin oli seurakunnan päiväkerho. Perheneuvolan palveluja oli käyttänyt viisi perhettä ja kolme perhettä oli käynyt terveystieteiden psykologilla. Muutama perhe oli käyttänyt lisäksi perheneuvolan ja A-klinikan palveluja. Kuntalisän saajat hajautuivat eri palvelujen käyttäjien kesken.

4.5 Tyytyväisyys toimintaan

Voidaan sanoa, että Nummen avoimen päiväkodin toimintaan oltiin valtaosin hyvin tyytyväisiä, sillä kolme neljäsosaa vastaajista ilmoitti olevansa toimintaan erittäin tyytyväisiä ja noin viidesosa vastaajista oli tyytyväisiä. Vain yksi vastaaja oli toimintaan erittäin tyytymätön ja yksi jätti vastaamatta kysymykseen.

Avoimen päiväkodin kehittämistä koskevaan kysymykseen vastasivat kaikki vastaajat ja yhdeksän vastaajaa valitsi useamman kuin yhden vaihtoehdon. Yhteensä 18 vastaajan mielestä nykyinen toiminta on riittävää tai sitä tulisi lisätä. Yhdeksän vastaajaa eli kolmasosa vastaajista toivoi toimintaa olevan kaikkina arkipäivinä nykyisen neljän arkipäivän sijaan. Lisäksi kuusi vastaajaa toivoi toiminnan olevan kokopäiväistä ja viisi vastaajaa toivoi, että toimintaa olisi myös iltaisin.

Avoimen päiväkodin kiinnostavuus näyttää tehtyjen teemahaastattelujen perusteella olevan kaikilla perheillä lähes saman suuntainen. Tieto toiminnasta oli saatu tuttavilta ja sitten oli lähdetty mukaan.

Taulukko 12 Tyytyväisyys Nummen avoimen päiväkodin toimintaan sekä toiminnan määrälliset kehittämis ehdotukset kokopäiväiseksi tai ilta/viikonloppu-toiminnaksi. Kukaan vastaajista ei ehdottanut toiminnan vähentämistä.

Tyytyväisyys	Kpl	Tulisi lisätä	Nyk. hyvä	Kokopv/arkisin	Iltai-sin	Viikonloppuisin
Erittäin tyytyväinen	24	14	10	10	3	2
Tyytyväinen	6	3	3	1	2	1
Neutraali	1	1		1		
Tyytymätön	-					
Erittäin tyytymätön	1		1			
Yhteensä	32	18	14	12	5	3

Tyytyväisyys toimintaan lähtee siitä, että avoimessa päiväkodissa on joka kerta valmiiksi mietittyä toimintaa. Lapset kohtaavat siellä ikäistään seuraa ja vanhemmat tapaavat toisiaan. Tärkeintä tuntuu olevan se, että lapset saavat leikkiä ja touhuta ja vanhemmat keskustella keskenään. Nummen avoin päiväkotiki mainittiin kaupungin ykköspaikaksi, koska sen tilat ovat erinomaiset ja siellä on mielekästä tekemistä sekä lapsille että vanhemmille. Toisten äitien tai isien kanssa jutteleminen tuntuu olevan erittäin tärkeä mahdollisuus.

Avoin päiväkotiki koetaan kaikissa perheissä tärkeäksi, koska lapset saavat siellä aktiviteetteja ja näkevät kavereita, olematta kuitenkaan niin sitovaa kuin varsinainen päiväkotiki olisi. Toimintaa kuvaillaan loistavaksi ja palvelua hyväksi.

Kuten edellä olevista vastauksista jo voi päätellä, toimintaa vastaa hyvin lasten vanhempien odotuksia. Hyvästä pidettiin erityisesti sitä, että eri päivillä on erilaisia juttuja, kuten tempurataa, askartelua ja lelu-päivä. Vanhemmille päivä on tärkeä, koska silloin voi keskustella samanlaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa ja vaihtaa kokemuksia. Kolmilapsisen perheen äidin vastaus kuvanne parhaiten tätä asiaa:

”Kyllä mie saan sen mitä mie tarviinki. Se on semmosta, se on niinku mitotettu, kestoltaan se on sopiva.”

Hän käy avoimessa päiväkodissa säännöllisesti kerran viikossa. Toinen kolmilapsisen perheen äiti kertoi haastatteluhetkellä käyvänsä avoimessa päiväkodissa nyt epäsäännöllisesti, koska arkeen on tullut muita tapahtumia. Kolmas, kaksilapsisen perheen äiti kertoi käyvänsä kerran tai kaksi kertaa viikossa. Neljäs, kolmilapsisen perheen äiti kertoi käyvänsä epäsäännöllisen säännöllisesti, mutta joka kerta toimintaa vastaa odotuksia.

Avoimen päiväkodin hyvästä puolena koettiin yleisesti tilat ja monipuolisuus. Sinne on mukava mennä, koska siellä on hyvä henki ja voi puhua kaikenlaisista mieltä askarruttavista asioista. Lasten kannalta ovat tärkeitä kaverikontaktit. Nummen avoimen päiväkodin vetäjä ja ohjaajat koettiin yleisesti ”hyväksi, ihanaksi ja loistavaksi tyypiksi”. Yhdessä haastatteluvastauksessa toivottiin enemmän puistotoimintaa ja toises-

sa vähemmän pullan ja mehun syöntiä ennen päiväruokaa. Aukioloa toivottiin jonkin verran pidemmäksi erityisesti torstaisin, jolloin päivä alkaa vasta myöhemmin.

Lasten sosiaalisen käyttäytymisen oppiminen muiden lasten kanssa on yleisesti tärkeänä pidetty asia. Jos lapsi on perheessä ainoa, tai muut lapset ovat jo isoja, Nummen avoimessa päiväkodissa lapsi saa kokemuksia muiden lasten kanssa toimimisesta. Siellä on myös ”lapsille valmiiksi keksitty jotain”. On tärkeää, että vanhemmat saavat myös vaihtaa kokemuksiaan toisten samassa tilanteessa olevien kanssa. Tämä on juuri sitä vertaistukea, joka saattaa olla vaikuttavampaa kuin ammattihmisten antamat neuvot ja ohjeet.

Yleensä paras tapa, millä tieto jostakin paikasta leviää, ovat sen käyttäjien mielipiteet ja kertomiset muille. Niin näyttää käyneen tässäkin tapauksessa. Kun joku vanhempi on kokenut hyväksi Nummen avoimen päiväkodin palvelun, sana siitä on kiirinyt edelleen ja kävijöitä on tullut lisää. Tärkeä osuus on myös muilta vanhemmilta, yleensä äideiltä, saatu tieto Nummen avoimesta päiväkodista,

”Mie en ollu ajatellu käyä juurikaan, mutta sitten mie innostuin, kun muutamat tutut kävivät avoimessa kerhossa”.

Yhtenä tärkeänä syynä vanhemmat kertovat Nummen avoimessa päiväkodissa käynneistään, että lapset ja he itsekin saavat seuraa. Eräs äiti kertoi käyneensä useissa eri paikoissa, ja havainneensa, että Nummen avoin päiväkotiki on heille se paras paikka. Hän kuvasi paikkaa sanoilla:

”Than kaupungin ykköspaikka!”.

Perinteinen päiväkotiki saattaa vanhempien mielestä olla liian sitova, mutta avoin päiväkotiki, jossa voi käydä itselleen sopivana ajankohtana koettiin erittäin hyväksi.

”Se tuo semmosta rytmiä siihen päivään. Kuitenkin tartti lähteä sitte johonkin, ei jäännny lojuun sitten tänne kotiin koko päiväksi”.

Odotukset Nummen avoimessa päiväkodissa käynneiltä vaihtelivat sen mukaan, kuka asiasta kertoi. Jokainen odottaa tietenkin omaan elämänvaiheeseensa kuuluvia asioita. Toiset ajattelevat asiaa lasten kannalta, että saa askarrella ja leikkiä toisten lasten kanssa ja joidenkin mielestä on hyvä myös itse saada hengähtää ja seurustella muiden aikuisten kanssa.

”Joo, on odotuksii! Juoda kahvikuppi rauhassa!”.

Myös tuleminen avoimeen päiväkotikiin ilman minkäänlaisia odotuksia, avoimena vastaanottamaan mitä milloinkin on tarjolla, tuli vastauksista ilmi. Nummen avoimesta päiväkodista jokainen kuitenkin tuntui saavan sen, mitä käynneiltään odottikin. Kerrottiin muun muassa, että

”Kyllä mie saan sen, mitä mie tarviinki”, ”mä ootan, no sitten toisten äitien kaa juttelemista, tai isien kanssa, meillä on siellä muutama isä ja sitten myöskin tapaa heitä”.

Joku tapaa siellä tuttujaan, jotka asuvat kauempana. Nummen avoimeen päiväkotiin on hyvä sopia tapaamisia, sillä siellä on yleensä mielekästä tekemistä lapsille ja lisäksi saa jutella aikuisten kanssa. Toiminnasta jokainen sai sen mitä sieltä milloinkin hakikin. Oltiin tyytyväisiä toimintaan, se oli vastannut odotuksiin todella hyvin.

4.6 Vertaistuen saanti

Nummen avoimessa päiväkodissa käydään säännöllisen epäsäännöllisesti. Vanhempien mielestä on hyvä, että käynteihin liittyy vapaaehtoisuus eli käydä voi silloin, kun se omaan arkeen, mieltymyksiin ja tarpeisiin parhaiten sopii. Joillakin oli säännölliset päivät, jolloin käy avoimessa. Toiset taas harkitsevat tilanteen ja toiminnan mukaan käyntinsä. Yleensä avoimessa käydään kuitenkin vähintään kerran viikossa, se kuuluu selkeästi vanhempien ja lasten arkeen, on tärkeä osa sitä. Monella on oma päivä tai päivät, jolloin he käyvät Nummen avoimessa päiväkodissa.

Vertaistuki toisilta samassa tilanteissa olevilta on hyvää neuvoa ja tukea. Vain ymmärtäessään, mitä toinen tarkoittaa, voi parhaiten auttaa. Aina ei ajatukset sovi yhteen, mutta keskustelemalla ja ajatuksia jakamalla huomaa, että kaikki painiskelevat samantapaisten asioiden kanssa. Vanhemmuus on taitolaji, jossa ei koskaan tule valmiiksi. Juuri, kun luulee ymmärtävänsä, mistä vanhemmuudessa on kyse, lapsi romuttaa sen hetkessä. Silloin on hyvä, että on ihmisiä, joiden kanssa keskustella tilanteesta ja omista ajatuksistaan, peloistaankin.

Nummen avoimen päiväkodin kävijät tunsivat saavansa vertaistukea muilta paikassa käyville vanhemmilta. Välttämättä tuen tarve ei kaikilla ollut samanlaista, mutta keskustelut toisten kanssa ja toisten vanhempien tapaaminen olivat tärkeitä asioita. Saattaa olla niinkin, että ohjeet ja neuvot on helpompi ottaa vastaan ihmiseltä, joka painii samantapaisten ongelmien kanssa. Tällaisessa tilanteessa jakaa toisen ihmisen kanssa niin onnistumiset kuin pettymyksetkin. Joku saattoi puhua paljonkin omista asioistaan avoimessa päiväkodissa:

”Siellä on hyvä henki, että voi niinku puhuakin kaikenlaisista asioista”. ”Siellä on niin paljon muita, ni kenen kaa tahansa voi siellä jutella. Siellä on niin kiva henki, että kyllä siellä tosi äkkiä tutustuu. Mun mielestä on helppo puhua kenen kanssa vain.”

Jonkun toisen mielestä taas on helpompi puhua omien tuttujuuden kanssa:

”Siellä on muutamia tuttuja, ni niitten kanssa tulee enemmän juteltua ja kyllähän aina, ku 2 -vuotiaskin on tahtoikään tulemasa, ni niistä on, kyllä sitä ihan jonkun verran tulee. Enemmän kyllä omia juttuja puhuu muualla.”

Kaiken kaikkiaan vertaistuen saanti avoimen päiväkodin ryhmissä koettiin erittäin tärkeäksi perheen hyvinvointia lisääväksi ja ongelmia ennalta ehkäiseväksi toiminnaksi. Myös aikaisemmat tutkimukset tukevat vahvasti tätä asiaa. MLL:n lapsiperhe-projektissa todettiin, että ennalta ehkäisevän työn luonteeseen kuuluu olla ”tuhlailevaa”. Mitä varhaisemmassa vaiheessa interventio tehdään, sitä vaikeampi on osoittaa sen kustannushyödyt. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet ja vertaistuki vaikuttavat positiivisesti myöhemminä kustannussäästöinä. Eräiden arvioiden mukaan yhden yksilön syrjäytyminen aiheuttaa yhteiskunnalle 20 000–30 000 euron tulojen menetykset ja kustannukset yhteensä vuositasolla.

4.7 Maksut ja muutosherkkyys

Kyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan, kuinka paljon he olisivat valmiita maksamaan avoimen päiväkodin käyntikerrasta, jos toiminta olisi maksullista. Hieman vajaa puolet vastaajista (42 %) oli sitä mieltä, että käyntikerta voisi maksaa alle kaksi euroa. Vajaa kolmasosa vastaajista (27 %) oli sitä mieltä, että he eivät halua maksaa lainkaan avoimesta päiväkotitoiminnasta. Lähes yhtä suuri osuus vastaajista oli valmiita maksamaan 2–4 euroa. Muutama vastaaja oli sitä mieltä, että käyntikerta voisi maksaa 4,01–6 euroa. Vaihtoehdot 6,01–8 euroa ja 8 euroa eivät saaneet lainkaan kannatusta.

Taulukko 13 Avoimen päiväkodin maksullisuuden vaikutus palvelun käyttöön. Käyntikerrasta maksettava summa suuruuden hyväksyminen ja vastausten erittely perheen lapsiluvun mukaan.

Maksu	Lukumäärä	Lapsia 1	Lapsia 2	Lapsia >2
en mitään	9	1	8	-
alle 2 €	14	8	4	2
2–4 €	8	3	3	2
4,01–6 €	2	-	1	1
Yhteensä	33	12	16	5

Taulukko 14 Käyntikerrasta maksettavan summan suuruuden hyväksyminen perheen tulojen (1 000 €/v) mukaan eriteltynä. Kaksi vastaajaa on jättänyt tulonsa ilmoittamatta, joten niitä ei ole voitu sijoittaa tuloluokkiin.

Maksu	< 15	15-30	30-45	45-60	>60
en mitään	5	-	-	3	1
alle 2 €	4	5	4	-	-
2–4 €	3	2	1	1	-
4,01–6 €	-	1	-	-	1
Yhteensä	12	8	5	4	2

Kun peilaamme maksuherkkyyttä perheen lapsimäärään ja tuloihin, voimme todeta, että kaikenlaisten maksujen vastustus oli suurinta kaksilapsisissa pienituloisissa perheissä. Jonkin verran maksua vastustettiin myös suurituloisimmissa perheissä. Alle kahden euron käyntimaksun hyväksyisivät sekä pieni- että keskituloiset lapsiperheet melko tasaisesti. 2–4 euron maksu sai hyväksynnän lähinnä pienimmän tulotason perheissä. Noin kahden euron suuruisen maksun hyväksyisivät siten yllättäen pienituloisimmat perheet. Suurituloisemmat perheet eivät pääsääntöisesti hyväksyneet minkäänlaista maksua. Yli 4 euron käyntimaksun hyväksyisi vain kaksi perhettä, toinen alle 30, toinen yli 60 tuhannen vuosituloluokan perheissä.

Vastausten perusteella olisi mahdollista, että kaupunki perisi pienen käyntimaksun avoimessa päiväkodissa käymisestä. Sopivin maksu voisi olla vastausten perusteella alle kaksi euroa käyntikerralta.

Jos Hämeenlinnan kaupunki ei tulevaisuudessa maksaisi kotihoidon tuen kuntalisää, sillä ei näyttäisi olevan suurta vaikutusta avoimessa päiväkodissa käymiseen. 26 vastaajaa (79 %) oli sitä mieltä, että he jatkaisivat käymistä avoimessa päiväkodissa kuten ennenkin. On ymmärrettävää, että kuntalisän maksamisen loppuminen ei vaikuttaisi kävijöihin, sillä vain kuusi perhettä saa Hämeenlinnan kaupungin maksamaa kotihoidon tuen kuntalisää. Muutamassa perheessä lapset siirtyisivät osa- tai kokopäivähoitoon. Kaksi vastaajaa ei ollut ilmoittanut mielipidettään ja kaksi vastaajaa oli valinnut useamman vaihtoehdon.

Taulukko 15 Kuntalisän ja kotihoidon tuen mahdollisen lakkaamisen vaikutus avoimen päivähoiton käyttämiseen.

Mitä tekisit, jos	Kuntalisä lakkaisi	Kotihoidon tuki lakkaisi
Kävisin kuten ennenkin	26	5
Lopettaisin	1	22
Osapäivähoitoon	2	2
Kokopäivähoitoon	3	6
Muu	1	-
Muu	33	35

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitä he tekisivät, jos avoin päiväkotitoiminta rinnastettaisiin päivähoitoon niin, että kotihoidon tukea ei enää maksettaisi. Kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että perhe lopettaisi avoimessa päiväkodissa käynnit ja lapsia hoidettaisiin kotona. Kolmella vastaajalla oli vaihtoehtona joko lasten hoitaminen kotona tai lasten siirtyminen kokopäivähoitoon. Kuuden vastaajan lapset siirtyisivät kokopäivähoitoon ja viisi vastaajaa jatkaisi käymistä avoimessa päiväkodissa normaalisti. Kahden vastaajalla lapset siirtyisivät osapäivähoitoon ja yksi vastaaja ei ollut kertonut mielipidettään. Kolme vastaajaa oli valinnut useamman vastausvaihtoehdon.

Vastauksista näkyy selvästi, että kuntalisän lopettaminen ei kovin paljoa vaikuttaisi avoimen päiväkodin käyttöön. Muutosherkkyys on pieni, sillä vain viisi perhettä (15 %) ilmoitti tällaisessa tapauksessa siirtävänsä lapsen joko kokopäivä- tai osapäivähoitoon. Sen sijaan se, että avoin päiväkotirinnastettaisiin päiväkotiin ja kotihoidon tuki sen vuoksi lakkaisi, vaikuttaisi merkittävästi avoimen päiväkodin käyttöön. Tässä tapauksessa muutosherkkyys on suuri, sillä vastaajista kaksi kolmasosaa (67 %) ilmoitti siinä tapauksessa lopettavansa käynnit. Kokopäivähoitoon lapsista siirrettäisiin kuusi ja osapäivähoitoon kaksi, yhteensä 23 %. Loput jatkaisivat ilmeisestikin olemista kotona ilman lasten ja vanhempien organisoituja kontaktimahdollisuuksia.

Edelleen selvitetiin, minne vanhemmat ohjaisivat lastensa päivätapahumat, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Kaksi kolmasosaa perheistä käyttäisi lapsiaan seurakunnan päiväkerhossa. Kokopäivähoitoon lapsensa veisi viisi perhettä ja osapäivähoitoon myös viisi perhettä. Neuvolapalveluja käyttäisi yhteensä seitsemän perhettä, joista kuusi käyttäisi lastenneuvolan palveluja ja yksi äitiysneuvolan palveluja normaaliin käyntikertojen lisäksi. Kolme perhettä käyttäisi perheneuvola- ja yksi perheasiain neuvottelukeskusta. Muita mahdollisia palveluja olisivat muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila, Nipsula ja Muskari. 13 vastaajaa oli valinnut useamman vaihtoehdon ja neljä oli jättänyt vastaamatta.

Vastauksista ilmenee selvästi, että avoimen päiväkodin kaltaista toimintaa tarvitaan. Jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi, sen tilalla käytettäisiin ensisijaisesti seurakunnan päiväkerhoa. Kannatusta on saanut myös muun muassa MLL:n perhekahvila.

Kunnan kustannusten kannalta merkittävää on se, että kymmenen lasta (21 %) siirtyisi heti kokopäivä- tai puolipäivähoitoon. Kun tarkastellaan edelleen näiden perheiden lapsilukuja ja tuloluokkia todetaan, että enin osa lasten lukumäärästä sijoittuu keski- ja hyvätuloisiin kaksi- tai kolmilapsisiin perheisiin. Pienimmässä tuloluokassa toinen perhe oli yksinhuoltaja. Näillä asioilla on merkitystä, kun tarkastellaan kunnan päivähoitokustannuksia ja kustannuksia päivähoitossa käyttäjiltä perittäviä maksuja.

Taulukko 16 Vaihtoehtoisten palvelujen käyttö, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Vastaajista 13 on valinnut useamman vastausvaihtoehdon ja neljä on jättänyt vastaamatta.

Vaihtoehtoinen palvelu	Lukumäärä
Seurakunnan päiväkerho	22
Kokopäivähoito	5
Puolipäivähoito	5
Äitiys- tai lastenneuvola	7
Perheneuvola tai perheasiain neuvottelukunta tai perhekeskus	4
Jokin muu	4
Yhteensä	47

Vastauksista ilmenee selvästi, että avoimen päiväkotitoiminnan puuttuminen lisäisi muiden palvelujen käytön kysyntää. Tämän mukaan erityisesti äitiys- ja lastenneuvolalle tulisi paineita selviytyä suuremman kysynnän mukanaan tuomista tehtävistä ilman merkittävää resurssien lisäystä.

Taulukko 17 Kokopäivä- tai puolipäivähoitoon siirtämistä harkitsevien perheiden alle kouluikäisten lasten määrät ja perheiden tuloluokat.

Perheen tulot/lapsiluku	1 lapsi	2 lasta	3 lasta
Tulot < 15 000 €/v	2	-	-
Tulot 15–30 000 €/v	1	-	2
Tulot 30–45 000 €/v	-	1	-
Tulot > 45 000 €/v	-	3	-
Lapsia yhteensä	3	8	6

Viimeiseksi vastaajat saivat kirjoittaa vapaita kommenttejaan ja 14 vastaajaa oli kirjoittanut mielipiteitään. Kommentit olivat hyvin erilaisia, mutta kaksi teemaa nousi esille useammassa vastauksessa. Avoimen päiväkodin ohjaajaa kiiteltiin monin tavoin. Yksi vastaaja kommentoi näin:

”Armi on todella loistava työssään avoimessa päiväkodissa. Hän suhtautuu lapsiin ja vanhempiin lämpimästi ja ideoi työtään hienosti.”

Tästä voidaan tehdä myös sellainen johtopäätös, että avoimen päiväkodin toiminta on hyvin herkästi henkilöityvää. Jos toiminnan vetäjän tyyli ei miellytä, siirrytään helposti etsimään muita korvaavia palveluita.

Toinen selvästi esille nouseva teemaa oli se, että avoimessa päiväkodissa tapaa muita vanhempia ja lapset oppivat tulemaan toimeen muiden lasten kanssa. Eräs vastaaja kertoi aiheesta:

”Avoim päiväkotiki on hyvä kohtaamispaikka niin lapsille kuin aikuisillekin. Siellä tapaavat samassa elämäntilanteessa olevat aikuiset ja voivat puhua samoista asioista. Lapsilla on leikki-seuraa ja sosiaalista kanssakäymistä”.

Yleisesti toimintaan oltiin tyytyväisiä ja kiiteltiin avoimesta päiväkodista. Muita kommentteja oli, että avoin päiväkotiki on vaihtoehto päivähoitolle, askartelut hyviä ja maksuttomuus mahdollistaa käymisen silloin, kun itselle sopii. Lisäksi yksi vanhempi esitti toiveen, että avoimessa päiväkodissa voisi olla joskus mahdollisuus jättää lapsi ilman vanhempaa esimerkiksi tunnin ajaksi. Toinen esitetty toive oli se, että avointa päiväkotitoimintaa olisi tarjolla myös muualla kuin Nummella ja Hätilässä.

5 Kustannusten arviointi

Avoimen päivähoiton kustannuksia ja hyötysuhdetta laskettaessa käytettiin Nummen päiväkodin paikkahintoja vuoden 2005 Hämeenlinnan kaupungin tilinpäätöksestä. Paikkahinta on riippuvainen lapsen iästä. Nuorempien eli 1–2-vuotiaiden lasten päivähoiton paikkahinta on huomattavasti suurempi kuin 3–6-vuotiaiden lasten. Nummen päiväkotia valittiin laskentakohteeksi, koska suurin osa kyselyyn vastanneista perheistä asuu Nummen päiväkodin lähialueella. Muita mahdollisia lähialueen päiväkotia olisivat Ahvenisto, Hirsimäki ja Jukola.

5.1 Päivähoidon ja kotihoidon kustannukset

Päivähoidon aiheuttamia kustannuksia laskettiin sekä päiväkotihoidossa että perhepäivähoidossa olevien lasten osalta. Lasten päivähoito maksaa vuoden 2006 tilinpäätöksen mukaan keskimäärin 7 794 euroa lasta kohti vuodessa nettokustannuksena, josta on vähennetty perheiden maksamat hoitomaksut. Paikkahinnoissa on mukana 6-vuotiaiden esiopetuksesta aiheutuvia kustannuksia, mutta niiden osuus ei ole merkittävä. Pienet 1–2-vuotiaat lapset aiheuttavat kasvatushenkilöstön määrästä johtuvia kustannuksia enemmän kuin isommat lapset, koska 1–2-vuotiaiden hoitoon on määritelty yksi henkilö neljää lasta kohti ja 3–6-vuotiaiden hoitoon yksi hoitaja seitsemää lasta kohti. Tämän perusteella 1–2-vuotiaiden lasten hoidon vuosikustannukseksi on laskettu 9 750 euroa ja 3–5-vuotiaiden lasten vuosikustannuksiksi 6 490 euroa. Lapsen päiväkotihoidon elinkaarikustannus 1–5-vuoden iässä on siten 38 970 euroa.

Perhepäivähoidossa olevan lapsen hoitokustannukset olivat 5 577 euroa vuodessa. Laskelmien mukaan päiväkotihoidossa Nummen päiväkodissa olevan lapsen elinkaarikustannukset ovat 1–5-vuotiaana 38 970 euroa. Jos lapsi hoidetaan 1–5-vuotiaana perhepäivähoidossa, ovat hoidon elinkaarikustannukset 27 885 euroa. Perhepäivähoito on noin 11 000 euroa halvempi hoitomuoto, kun lapsi on päivähoitossa 1-vuotiaasta 5-vuotiaaksi.

Kotihoidon tuen maksaminen lapsiperheille on kunnan lakisääteinen velvollisuus ja sen aiheuttamat kustannukset kuuluvat kunnan päivähoitomenoihin. Kotihoidon aiheuttamia kustannuksia arvioitiin laske- malla kotihoidon tuen ja Hämeenlinnan kaupungin maksaman kunta- lisän kustannukset yhteen. Kotihoidosta kaupungille aiheutuvat kus- tannukset koostuvat kotihoidon tuesta ja kuntalisästä. Kotihoidon tuki jakaantuu hoitorahaan ja hoitolisään. Lisäksi hoitorahaan ja kuntali- säään maksetaan sisaruskorotukset, jotka ovat riippuvaisia lasten iästä ja lukumäärästä. Kotihoidon tukea ja kuntalisää ei saa automaattisesti jokainen lapsiperhe, vaan sen on täytettävä tietyt ehdot.

Tässä kustannuslaskelmassa oletettiin, että perhe saa hoitorahaa ja sen sisaruskorotusta niin, että perheessä on kaksi alle kolmivuotiaista lasta. Näin ollen perheen saaman hoitorahan määrä on 294,28 euroa ja sisaruskorotuksen 84,09 euroa kuukaudessa. Lisäksi oletettiin, että perheen yhteenlasketut kuukausitulot ovat niin alhaiset, että perhe on oikeutettu täysimääräiseen hoitolisään, jonka suuruus on 168,19 euroa kuukaudessa. Lisäksi perhe saa kuntalisää ja sisaruskorotusta, joiden summat ovat 151 euroa ja 45,50 euroa kuukaudessa. Kotihoidon tukea ja kuntalisää maksetaan, kun lapsi on alle kolmivuotias. Näin ollen ko- tihoidon kustannukset on laskettu kahden vuoden ajalta ja niiden yh- teissummaksi saatiin 17 833 euroa. Lapsen täytettyä kolme vuotta, ei kunta tue lapsen kotihoitoa. Ainoa tuki, jonka perhe yli kolmivuotiaasta lapsesta on, on sisaruskorotus, jos yli kolmivuotiaalla lapsella on alle kolmivuotiaita kotihoidossa olevia sisarusia.

Nummen avoimen päiväkodin kustannuksista on laskettu vuoden 2005 kustannusten pohjalta käyttäjäkohtaiset kustannukset. Yksi käyntiker- ta aiheuttaa aikuiselta 9 euron kustannukset ja lapselta 14 euron kus- tannukset. Avoin päiväkotito on avoinna 38 viikkoa vuodessa. Kaksilap- sisen perheen, joka käy avoimessa päiväkodissa säännöllisesti kaksi kertaa viikossa, kustannukset avoimessa päiväkodissa käymisestä oli- sivat 1 405 euroa vuodessa ja viidessä vuodessa 7 030 euroa. Kotihoidon kaupungille aiheuttamat kustannukset kasvaisivat siis yhteensä lähes 25 000 euroon.

Taulukko 18 Lapsen päivähoiton yhteiskunnallinen elinkaarikustannus 1–5-vuo- den iässä. Kaikille perheille tasasuuruksena maksettavaa lapsilisää ei tässä laskelmassa ole otettu huomioon.

Elinkaari- kustannus	Päiväkotito	Perhe-päi- vähoito	Kotihoido, enintään	Avoin päiväkotito	Kotihoi- to ja avoin yhteensä
1-vuotias	9 750	5 577	8 917	1 406	10 323
2-vuotias	9 750	5 577	8 916	1 406	10 323
3-vuotias	6 490	5 577	0	1 406	1 406
4-vuotias	6 490	5 577	0	1 406	1 406
5-vuotias	6 490	5 577	0	1 406	1 406
Yhteensä	38 970	27 885	17 833	7 030	24 864

Verrattaessa kotihoidon aiheuttamia kustannuksia päivähoidosta aiheutuviin kustannuksiin, voidaan todeta, että lapsen kotihoito on Hämeenlinnan kaupungille edullisin vaihtoehto. Jos 1–5-vuotiaan lapsen kotihoidon kustannuksia verrataan päiväkotihoidon aiheuttamiin kustannuksiin, päiväkotihoito maksaa viidessä vuodessa noin 14 000 euroa enemmän kuin kotihoito. Perhepäivähoito puolestaan on 1–5-vuotiaan lapsen osalta noin 3 000 euroa kalliimpi vaihtoehto kuin kotihoito.

5.2 Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus

Tutkimuksessa on pyritty selvittämään myös vaihtoehtoisten palveluiden kustannuksia. Kyselyssä perheitä pyydettiin arvioimaan, mitä palveluja ne saattaisivat käyttää, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Kokopäivähoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia on arvioitu edellä. Muita vastauksissa esiin tulleita palveluja olivat seurakunnan päiväkerho, neuvolapalvelut normaalien käyntikertojen lisäksi, perheneuvola ja perheasiain neuvottelukeskus. Tässä luvussa pyritään arvioimaan muiden palvelujen aiheuttamia kustannuksia.

Palvelut on jaoteltu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperheprojektin loppuraportin mukaisesti neljään luokkaan: avohuollon palvelut, avohuollon erityispalvelut, laitoshoidon erityispalvelut ja huostaanotot. Lisäksi apuna on käytetty samassa raportissa esiteltyä palvelujen tarveluokittelua, joka jakaantuu satunnaiseen, lyhytaikaiseen eli alle kuusi kuukautta kestäväan ja jatkuvaan palvelujen tarpeeseen. Raportissa esitetyt hintaluokat ovat Sosiaalikehitys Oy:n laskemia. Kyseiset hinnat ovat arvioita ja keskimääräisiä hintoja, jotka perustuvat muutaman kaupungin todellisiin kustannuksiin.

Hämeenlinnan kaupungilta saatuja kustannustietoja on verrattu Lapsiperheprojektissa esitettyihin hintoihin. Lapsiperheprojekti on toteutettu vuosina 1996–2000. Tästä johtuen hinnat on täytynyt muuttaa euromääräisiksi ja ottaa huomioon kustannusten nousu. Hinnat on saatu jakamalla markkamääräiset hinnat euron muuntokurssilla (1 euro = 5,94573 markkaa) ja laskemalla hintoihin elinkustannusindeksin mukainen korotus. Elinkustannusindeksin mukainen korotus on laskettu Tilastokeskuksen elinkustannusindeksitaulukosta. Lapsiperheprojektin raportista ei käy ilmi, miltä vuodelta palvelujen hinnat ovat, joten tutkimuksessa on elintasoindeksin laskemista varten otettu hintojen laskuvuodeksi 1998. Elinkustannusindeksi vuodelta 1998 on tilastokeskuksen mukaan 1 435 ja vuoden 2007 tammikuun indeksi on 1 632. Elinkustannuksissa tapahtunut muutos on siis 13,73 prosenttia. Jatkossa kaikki Lapsiperheprojektin hinnat on esitelty euroiksi muunnettuna ja indeksimuutos huomioiden.

Tarkasteltaessa Nummen avoimen päiväkodin vaikutusta päivähoitopaikkojen tarpeeseen, voidaan tarvetta arvioida kyselylomakkeen kysymysten 20 ja 21 avulla. Ensimmäisessä kysymyksessä perheitä pyydettiin arvioimaan, mitä ne tekisivät, jos kotihoidon tuen maksaminen lakkaisi. Kuusi vastaajaa kertoi vievänsä lapsensa kokopäivähoitoon ja kolme vastasi kokopäivähoidon olevan vaihtoehto kotihoidolle. Jälkim-

mäisessä kysymyksessä vastaajat arvioivat, mitä he tekisivät, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Viisi perhettä veisi lapsensa kokopäivähoitoon ja viisi perhettä osapäivähoitoon.

Näiden kahden kysymyksen perusteella voidaan arvioida, että noin 12 lapselle kuudestakymmenestä Nummen avoin päiväkotia saattaa olla vaihtoehto kokopäivähoidolle. Prosentuaalisesti tämä on 20 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista perheistä. Kuukausittain Nummen avoimessa päiväkodissa käy noin 80 lasta. Jos tästä määrästä lasketaan 20 prosenttia, saattaa Nummen avoin päiväkotia olla vaihtoehto 16 lapselle kokopäivähoidon sijaan. 16 lapsen kokopäivähoito 1–5-vuotiaana aiheuttaisi 621 840 euron päivähoitoon kustannukset, josta lisäkustannus kotihoitoon verrattuna on noin 230 000 euroa. Tämän raportin oheen liitettyssä Excel-laskentakaaviossa on edellä esitettyjen yksikköhintojen perusteella tehty laskelmat 60 lapsen hoitamisesta päiväkodissa (laskentamalli 1), perhepäivähoidossa (laskentamalli 2) sekä kotihoitoon ja avoimessa päiväkodin yhdistelmänä (laskentamalli 3). Näistä laskentamalli 3 on kunnan kannalta selvästi edullisin, jos se pystytään hoitamaan nykyresursseilla. Laskentamallit eivät kuitenkaan ota huomioon toisen vanhemman palkkatulosta kunnan saaman verotulon vähennyistä. Kaiken kaikkiaan asia on monimutkainen simuloitavaksi, mutta näillä malleilla vaikutuksia pystyy suuntaa antavasti havainnollistamaan.

Kyselyn vastausten perusteella on vaikeaa arvioida, kuinka todellisia perheiden arviot Nummen avoimesta päiväkodista kokopäivähoidon vaihtoehtona ovat. Toisaalta kyselylomakkeessa kysyttiin, onko perhe käyttänyt jotakin muita palveluita viimeisen kahdentoista kuukauden aikana. Tähän kysymykseen vastanneista perheistä 11 oli käyttänyt kokopäivähoitoa viimeisen vuoden aikana. On siis mahdollista, että osa perheistä saattaisi käyttää kokopäivähoitoa vaihtoehtona kokopäivähoidolle. On vaikea arvioida tarkkaa määrää, kuinka monelle perheelle avoin päiväkotia on vaihtoehto kokopäivähoidolle. Lisäksi on vaikea arvioida, olisivatko lapset kokopäivähoidossa koko ajan 1-vuotiaasta alkaen kouluikänsä asti, kuten tässä laskelmassa on oletettu. Voidaan ajatella, että laskelma antaa karkealla tasolla tietoa siitä, kuinka suuret lisäkustannukset aiheutuisivat, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi.

Avohuollon palvelut ovat kaikille kuntalaisille tarjolla olevia palveluita ja ne koostuvat muun muassa neuvolan palveluista, terveyskeskuksen lääkäri- ja psykologipalveluista sekä koulun tai päiväkodin palvelutarjonnasta. Tähän luokkaan kuuluvat päivähoitoon palvelut on käsitelty edellä. Avohuollon palveluihin kuuluvat myös neuvolapalvelut, joita perheet arvioivat mahdollisesti käyttävänsä, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Neuvolapalveluiden aiheuttamien lisäkustannusten määrää on arvioitu Lapsiperheprojektin hintaluokkien avulla, koska vastaavia lukuja ei ole ollut tässä tutkimuksessa käytössä.

Satunnaisesti tarvittavien avohuollon palvelujen kertakustannus on 29 euroa ja käyntikertoja on arvioitu vuodessa olevan kuusi. Yhteensä kustannuksia tulisi vuoden aikana 172 euroa. Neuvolapalveluiden satunnainen käyttö ei näyttäisi aiheuttavan merkittäviä lisäkustannuk-

sia. Neuvolapalveluiden kustannukset on arvioitu vain satunnaisen palvelutarpeen perusteella. On kuitenkin todennäköistä, että lyhytaikaisiin tai jatkuviin palveluihin ei neuvoloissa ole resursseja ja pidempiaikaisia palveluja tarvitseville asiakkaille pyritään varmaankin etsimään tarpeita vastaavaa palvelua muualta, jolloin tämän palvelutarpeen kustannuslisäys on helposti tässä laskettua suurempi. Kyselyn tulosten perusteella voidaan päätellä, että lasten avoimen hoitopaikan poisjäänti aiheuttaisi niille lapsille, jotka eivät hakeudu päivittäiseen päivähoitopaikkaan, satunnaisten avohoito- ja palvelujen lisäystarpeen kuusi kertaa vuodessa. Tämän lisäksi 25 % näistä lapsista tarvitsisi laitoshoidon erityispalveluja, jos avoimen päivähoiton mahdollisuutta ei olisi. Paineet näiden palvelujen lisäämiseksi kunnassa lisääntyisivät siten tuntuvasti.

Avohuollon erityispalvelut ovat terapeutin tason työntekijöiden palveluita, joita ovat esimerkiksi perheneuvolan ja kirkon perheasiain neuvottelukeskukseen palvelut sekä mielenterveyden erityispalvelut. Kyselyn mukaan viisi perhettä oli käyttänyt viimeisten 12 kuukauden aikana perheneuvolan palveluja ja kolme perhettä arvioi saattavansa käyttää perheneuvolan palveluja, jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi. Tämän vuoksi laskelmaan on otettu arvio perheneuvolan aiheuttamista kustannuksista. Vuoden 2005 tilinpäätöksen mukaan perheneuvolan todelliseksi käyntikerran hinnaksi muodostui 68,67 euroa ja asiakaskäyntejä asiakasta kohti oli noin 10. Tällöin perheneuvolan kustannukset olisivat asiakasta kohti vuodessa 686,70 euroa. Jos ajatellaan, että kolme neljähenkistä perhettä tarvitsisi perheneuvolan palveluja, tarkoittaisi se yhteensä 12 asiakasta lisää perheneuvolaan. Vuositasolla tämä aiheuttaisi noin 8 200 euron lisäkustannukset perheneuvolan palveluille.

Lapsiperheprojektin loppuraportin mukaan perheneuvolan keskimäärin kymmenen käyntikertaa asiakasta kohti voisi ajatella kuuluvan satunnaisten ja lyhytaikaisten avohuollon erityispalveluiden välimaastoon. Satunnaisiin palveluihin kuuluu kuusi käyntikertaa vuodessa ja lyhytaikaisiin kuusi viiden käyntikerran jaksoa vuodessa. Viiden käyntikerran aiheuttamat kustannukset ovat Lapsiperheprojektin raportin mukaan 383 eli kymmenen käyntikertaa maksaisi 766 euroa. Koska Lapsiperheprojektin hinnat ovat keskiarvoja eikä tässä työssä ole tarkkaa tietoa niiden laskuperusteista, voidaan sanoa, että perheneuvolan kymmenen kerran kustannukset ovat samaa suuruusluokkaa Lapsiperheprojektin hintojen kanssa.

Vaihtoehtoisiin palveluihin kuuluvat myös laitoshoidon erityispalvelut, joihin sisältyvät psykiatriset laitoshoidot, ensi- ja turvakotien tarjoamat palvelut sekä muut laitospalvelut. Lisäksi neljäntenä luokkana Lapsiperheprojektin raportissa ovat huostaanotot. Perhekeskus on Hämeenlinnan kaupungin lastensuojelulaitos, jossa on neljäpaikkainen vastaanotto-osasto ja seitsemänpaikkainen sijoitusosasto. Lisäksi Perhekeskuksessa on kaksipaikkainen turva-asunto perheväkivaltatilanteita varten. Perhekeskuksessa lapset ja nuoret ovat joko lastensuojelun avohuollon sijoituksessa tai huostaanotettuina. Vastaanotto-osastolla sijoitusten kesto on yhdestä päivästä neljään kuukauteen. Tavoitteena

on, että sijoitus kestää alle kaksi kuukautta. Sijoitusosastolla sijoitusten kesto on ollut puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Pidempiaikaiseen sijoitukseen pyritään löytämään nuoremmille lapsille sijaisperhe ja vanhemmille lapsille perhekoti tai muu soveltuva lastensuojelulaitos.

Lapsiperheprojektin raportin mukaan huostaanotto maksaa 36 343 euroa. Tähän summaan on laskettu kuuluvan 1/3 laitoshoidtoa ja 2/3 perhehoitoa. Perhekeskuksen hoitopäivän todelliset kustannukset eri hoitotyypit yhteen laskien vuonna 2005 olivat 149,83 euroa. Jos lasketaan Perhekeskuksen sijoituksen tai huostaanoton kustannukset vuodessa, kustannukset ovat 54 688 euroa. Nämä kustannukset koostuvat kokonaan laitoshoidosta, mistä todennäköisesti johtuu se, että summa on noin 18 000 euroa suurempi.

5.3 Haastateltavan omaan elämään liittyviä arvoja

Vaikka pienten lasten perheessä vanhemmilta vaaditaan paljon ja aika ja kärsivällisyys ovat joskus tiukalla, perhettä pidetään silti todella tärkeänä. Haastatteluissa ja kyselyn avovastauksissa todettiin, että tässä maailmassa perhe on se, josta saa itse apua ja voi olla apuna ja tukena muille oman perheen jäsenille. Perhesuhteet ovat todella kiinteitä, sillä vaikka välillä on vaikeaa perheen kanssa, sen merkitystä riidat eivät kuitenkaan vähennä. Päinvastoin, perheen sisällä voi käsitellä ja käydä läpi monenlaisia muualla elämässä tarvittavia taitoja. Perheen tärkeyttä kuvastavat hyvin seuraavat haastatteluvastaukset:

”Se pitää sisällään periaatteessa kaikki”.

”Se on elämän tärkein”.

”Perusyksikkö, tiivis perusyksikkö”.

Sopuointu ja kiireetön lapsuus omille lapsille oli haastattelujen monen vanhemman toive.

”Ja sitte semmonen kiireettömyys, että niinku haluais kiireettömyyttä ett ei koko ajan kaikki vaan lentele jonnekin, ett ois vähä niinku tavallista perhe-elämää. Ett ei ois semmosta vaa, kai se ois hyvä.”

Vanhemmilla on selkeä tietoisuus siitä, että tällä hetkellä heidän arkenensa koostuu lasten kanssa olemisesta ja arjen pyöryksestä kotona. Tiedettiin myös, ettei tämä ole jatkuva olotila, vaan nyt on hyvä pysähtyä perheen ja lasten äärelle, sillä muutakin on tulossa.

”Täytyy aina muistuttaa itselle, että on nyt tässä, että sitte on vielä muunkinlaista aikaa olla vielä edessä sitte.”

Perheen arvot ovat suhteessa omiin arvoihin. Kumpi sitten vaikuttaa kumpaan. Valitseeko sitä kumppaninkin osittain sen vuoksi, että arvomaailma on samantapainen. Välittykö toisesta ihmisestä hänen

arvonsa niin, että itselle tulee vahva tunne siitä, että arvot ovat samanlaisia. Välttämättä arvoista ei tule keskusteltua niin, että käydään varsinaista arvokeskustelua, mutta jokapäiväisessä toiminnossa ja mielipiteissä oma arvomaailma välittyy muille. Ehkä perheissä ei edes tarvitse keskustella arvoista, eräskin vanhempi kertoi perheen yhteisistä arvoista, että arvot ovat samansuuntaisia sekä hänellä että puolisolallaan, eikä niistä ole tarvinnut koskaan puhuakaan.

Avoimen päiväkodin liittymistä näihin perheen perusarvoihin kuvastavat hyvin seuraavat kyselylomakkeille kirjoitetut avovastaukset:

”Ilman avointa olisimme lapsen kanssa päivät kahdestaan kotona. Avoimeen on mukava tulla tapaamaan muita äitejä ja lapsi luultavasti sopeutuu myöhemmin päiväkotiin paremmin. Lapsesta tulee sosiaalisempi ja oppii tulemaan muiden lasten kanssa toimeen. Avoin tuo piristystä päivään, pidemmän päälle on tylsää olla kahdestaan lapsen kanssa kotona miehen ollessa töissä.”

”Avoin päiväkotiki on hyvä kohtaamispaikka niin lapsille kuin aikuisillekin! Siellä tapaavat samassa elämäntilanteessa olevat aikuiset ja voivat puhua samoista asioista. Lapsilla on leikki-seuraa ja saavat sosiaalista kanssakäymistä.”

”Thana ja mukava tulla. Kivoja askarteluita, kun kotona ei välttämättä jaksa/huvita.”

”Opettavaista toimintaa vauvoille enemmän esim. äiti+vauva jumppa. Enemmän keskustelua äidin/isän kanssa.”

Yksi haastateltava korosti lisäksi terveyttä, kunnon kansalaisuutta ja , ettei tulisi vastaan koulukiusaamista.

Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, että avoin päiväkotitoiminta on kotona lapsiaan hoitavien vanhempien keskuudessa hyväksyttyä, toivottua ja arvostettua. Yhteiskunnan näkökulmasta se on tehokasta toimintaa, jonka kustannusvastaavuus on korkea. Tästä tutkimuksesta ei tosin selviä se, millä edellytyksillä toimintaa voitaisiin lisätä, ja kuinka paljon niin, että kustannustehokkuus edelleen säilyy.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan asiaa 1–5-vuotiaiden lasten elinkaarikustannusten näkökulmasta ja pyritään selvittämään edullisimmat vaihtoehdot. Samalla pyritään ottamaan kantaa myös avoimen toiminnan lisäämisen edellytyksiin.

6 Elinkaarikustannusten laskentamallit

Lopuksi pyrimme mallintamaan alle kouluikäisen lapsen hoidon yhteiskunnalle aiheuttamaa elinkaarikustannusta päivä- tai kotihoidon osalta. Mallin rakentaminen on vaikeaa siksi, että monien kustannuserien toteutuminen on hyvin yksilöllistä ja voi vaihdella suuresti. Tämän vuoksi olemme laatineet kuusi erilaista esimerkkilaskelmaa. Laskelmille on annettavissa vaihtoehtoisina toteutustapoina kokopäivähoito, perhepäivähoito ja kotihoito. Laskelmissa on otettu huomioon vain yhteiskunnalliset suorat kustannukset. Jokaisessa laskelmassa on myös vertailu toisiin esimerkkilaskelmiin. Perheiden lastenhoidosta maksamia kustannuksia ei ole huomioitu, eikä yhteiskunnan saamien tuloverojen muutoksia perheiden palkkatulomuutosten vuoksi.

Ensimmäinen laskelma perustuu siihen olettamukseen, että molemmat vanhemmat ovat työssä ja vanhemmat ovat vuorotellen äitiys- ja vanhempainvapaalla lapsen ensimmäisen elinvuoden ajan. Lapsi menee päiväkotiin 1-vuotispäivänään ja on siellä keskeytyksettä 6-vuotispäiväänsä asti.

Toinen laskelma perustuu muutoin samoihin olettamuksiin, mutta lapsi hoidetaan perhepäivähoidossa. Näiden kahden laskelman keskinäisestä vertaamisesta havaitaan, että perhepäivähoito on merkittävästi edullisempaa kunnalle kuin päiväkotihoito.

Kolmas laskelma perustuu siihen olettamukseen, että toinen vanhemmista on kotona ja hoitaa lastaan kotihoidon tuen ja avoimen hoitopalvelun avulla. Tämä on kaikista laskentamalleista edullisin kunnalle. Mallin ongelmana on luonnollisesti se, ettei työuraansa tekeviä perheen molempia vanhempia voi pakottaa hoitamaan lapsiaan kotona kouluikänsä asti. Vapaaehtoisena tämä on nytkin mahdollista, mutta kotiin jäämisen korvaukset yhteiskunnalta ovat useimmissa tapauksissa riittämättömät. Mallin ehdoton vahva puoli on se, että vanhemmat saavat olla lastensa kokoaikaisina hoitajina ja vanhemmuus pääsee siten kehittymään vahvemmin. Lapsen kehityksen kannalta tärkeitä virikkeitä, kavereiden tapaamisia ja kehittäviä leikkejä tarjotaan avoimen päiväkodin nimissä.

Neljäs laskelma perustuu samaan olettamukseen sillä erotuksella, että avointa päiväkotia ei ole ja perhe käyttää vaihtoehtoisia palveluja sen tilalla. Tilannetta voisi yhteiskunnan kannalta luonnehtia lasten heitteille jätöksi, jossa on erittäin suurina vaaratekijöinä lasten eristäytyminen ja yhteiskunnasta syrjäytyminen, koska ohjattua toimintaa ei ole. Lapset eivät voi osallistua ohjattuun toimintaan, eikä vanhemmilla ole mahdollisuutta olla toistensa tukena. On oletettavaa, että avo- ja laitoshoidon tarve kasvaa merkittävästikin, Mahdollisuus on myös siihen, että malli johtaa lasten huostaanoton lisääntymiseen.

Viides laskelma on niin sanottu kauhuskenaario. Se perustuu siihen olettamukseen, että vanhemmat eivät pysty tai voi käyttää päivähoitopalveluja lainkaan, perheessä on ristiriitoja ja ongelmia, lapsi ei saa kontakteja muihin aikuisiin, häiriköityy ja joutuu käyttämään erityis- palveluja useasti. Malliin voidaan lisätä vielä useita huostaanoton mahdollisuuksia erityisen vakavissa ongelmatilanteissa. Malli on luonnollisesti kunnan kustannusten kannalta kaikkein epäedullisin.

Kuudes laskelma perustuu siihen olettamukseen, että avoimen päiväkodin tarjontaa lisätään tuntuvasti ja perheitä kannustetaan hoitamaan lapsiaan pidempään kotona muun muassa maksamalla perheille korotettua kuntalisää. Laskentamallilla pyritään etsimään avoimen päivähoitotoiminnan kriittistä pistettä, jonka jälkeen palvelun lisääminen ei enää ole kannattavaa. Mallissa oletetaan, että kotihoidon tuen kuntalisää korotetaan 300 eurolla kuukaudessa tai sen maksuaikaa pidennetään vastaavalla määrällä. Tällä tavalla kotihoito saadaan houkuttelevammaksi vanhemmille. Lisäksi mallissa oletetaan, että nykyinen avoimen päiväkodin tarjonta kaksinkertaistetaan kuusipäiväiseksi niin, että se sisältää myös paljon toivottua ilta-toimintaa. Näin suuresta tuen lisäämisestä huolimatta kotihoidon tuki ja avoin päiväkotitoiminta yhdessä ovat kustannuksiltaan edullisempi vaihtoehto kuin samojen lasten päiväkotihoito.

Laskentamallit tallennetaan Excel-taulukkomalliksi, joka on vapaasti kaikkien asiasta kiinnostuneiden käytettävissä. Kaikista laskentamalleista on esimerkkituloste tämän raportin liitteenä.

7 Johtopäätökset

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on vuodesta 1996 alkaen ollut subjektiivinen oikeus kunnan organisoimaan päivähoitopaikkaan. Tästä huolimatta vain noin puolet suomalaisista käyttää tätä mahdollisuutta hyväkseen. Organisointimuotoina tulevat useimmiten kyseeseen päivähoito erikseen tätä varten perustetussa päivähoitopaikassa, perhepäivähoito kunnan hyväksymissä perheissä, alle 3-vuotiaiden kotihoidon tuki ja siihen usein kiinteästi liittyvä avoin päiväkotitoiminta. Kunta voi organisoida hoitovelvollisuutensa myös ostamalla palvelut yksityisiltä palvelun tuottajilta. Palvelujen organisointi aiheuttaa kunnille sellaisia kustannuksia, joita ei voida periä käyttäjiltä käyttömaksuina.

Kustannuserojen selvittämiseksi laskettiin eri toimintamalleihin sovellettuna 1–5-vuotiaiden lasten elinkaarikustannus, jossa otettiin huomioon ainoastaan lapsen hoitokustannukset näinä elinvuosina. Siten vauvaikäisyyden kulut alle 1-vuotiaana ja 6-vuotiaiden esikoulukustannukset jätettiin laskelmista pois. Toimintamalleissa on suuria eroja niiden aiheuttamien kustannusten ja palvelumuotojen erilaisuuden takia. Nummen avoimen päiväkodin kyselytutkimukseen osallistuivat 60 lapsen perheet. Elinkaarikustannukset laskettiin eri vaihtoehdoilla tämän lapsimäärän mukaisesti.

Kallein vaihtoehto näyttää olevan päiväkotihoito. Kuudenkymmenen lapsen yhteiset laskennalliset elinkaarikustannukset ovat 2 338 200 euroa. Selvästi tätä edullisempi on perhepäivähoito, jonka kustannukset kunnalle ovat 60 lapselta 28 % vähemmän, eli 1 673 100 euroa. Kotihoidon tuki yhdistettynä avoimeen päiväkotitoimintaan näyttää olevan vielä 12 % perhepäivähoitoakin edullisempi, eli 1 491 840 euroa. Tällöin ei oteta huomioon perheen saamissa palkkatuloissa ja sitä kautta kunnan saamissa verotuloissa tapahtuvaa vähennystä.

Nummen avoin päiväkotitoiminta on eräänlainen maksuton lisätuki niille perheille, jotka hoitavat lapsiaan kotona. Palvelua käyttävät perheet tuntevat arvostavan toiminnan arvoa sekä lasten että vanhempien hyötyvän näkökulmasta. Lapset tapaava avoimessa päiväkodissa ikänsä leikkikavereita ja saavat ohjatusta toiminnasta kehittäviä virikkeitä.

Vanhemmat näkevät toisiaan ja voivat antaa neuvoja ja vaihtaa kokemuksia ongelmatilanteiden hoitamiseen. Avointa päiväkotia käyttävät vanhemmat arvostavat perhettä tärkeimpänä koko elämässä. Heidän mielestään on tärkeää saada olla lastensa kanssa mahdollisimman paljon erityisesti silloin, kun lapset ovat alle kouluikäisiä. Samalla he kuitenkin arvostavat ulkoisia kontakteja ja toimintaa. Nummen avoimen päiväkodin käyttäjien mukaan avoin päiväkotitoimi on vähentänyt kokopäivähoidon tarvetta 20 prosentilla. Rahaksi muunnettuna tämä tarkoittaisi 60 lapsen suuruudesta ryhmästä 12 lapsen elinkaarikustannusten erotusta, eli noin 170 000 euron kustannussäästöä.

Suhtautuminen avoimen päiväkotitoiminnan maksuttomuuteen vaihteli jonkin verran. Monet pitivät maksuttomuutta tärkeänä, mutta suuri osa vastaajista hyväksyisi enintään kahden euron suuruisen käyntimaksun.

Avoimen päiväkotitoimintaa toivottiin melko yleisesti lisää. Suuri osa vastaajista tosin totesi, että nykyinen on hyvä, mutta sen ajankohdat eivät aina olleet sopivia muiden menojen ja harrastusten näkökulmasta. Suurin toive tuntui olevan iltatoiminnasta ja joka arkipäivä sekä myös lauantaisin tarjottavasta toiminnasta. Vastauksista ilmeni toivetta myös lyhytaikaiseen tilapäishoittoon ja esimerkiksi kotona tarvittavaan hoitoapuun.

Verrattaessa avointa päivähoitotoimintaa, leikkipuistotoimintaa, kerhotoimintaa, parkkihoitoa tai muuta avointa varhaiskasvatustoimintaa muutamien muiden kaupunkien kanssa havaitaan, että toiminnan määrä ja maksullisuus vaihtelevat voimakkaasti. Vakiintuneita normeja ei ole. Kunnan tulisi lisätä tarjonnan määrää kysyntää vastaavasti ja määrittellä palvelulle pienehkö, helposti hallinnoitavissa oleva käytösmaksu. Maksun suuruuden suhteen on oltava tarkkana, koska liian korkeaksi asetettu maksu vähentää palvelun käyttöä. Maksuttomuus ja satunnaisuus puolestaan aiheuttavat sen, ettei palvelua ehkä arvosteta riittävästi. Maksullisena lisäpalveluna kannattaisi harkita ainakin tällä hetkellä Hämeenlinnasta puuttuvaa tilapäis- ja asiointihoitoa sekä kotihoitopalvelua esimerkiksi sairastumistilanteissa.

Esitetyissä laskelmissa on otettu kantaa myös siihen todennäköisyyteen, mitä tapahtuu, jos varhaislapsuuden iässä ei tarjota lapselle turvallisuutta, kavereita ja virikkeitä. Jos avointa päiväkotitoimintaa ei olisi lainkaan, näyttäisi todennäköiseltä, että muiden avopalvelujen ja erityispalvelujen tarve kasvaa. Myös laitoshoidon ja huostaanottojen tarve ja riski kasvaa. Lapsen ei ole hyvä olla myöskään perheessä, jossa vanhemmilla kaikki asiat eivät ole kohdallaan. Sillä oletuksella, että avoimen päiväkotitoiminnan puuttuminen aiheuttaisi 12 lapsen hakeutumisen päivähoitoon, muille lapsille satunnaisen avohuollon tarpeen lisääntymisen kuusi kertaa vuodessa, kahdelletoista lapselle satunnaisten erityispalvelujen tarpeen lisääntymisen kymmenen kertaa vuodessa, kahdelle lapselle kuuden kuukauden laitoshoidon erityispalvelutarpeen ja yhdelle lapselle huostaanoton yhden vuoden ajaksi, toimintamallin kustannukset ovat 1 847 000 euroa, eli 490 000 euroa edullisempi kuin kaikkien 60 lapsen hoitaminen päiväkodissa. Samalla

se on 355 000 euroa kalliimpi vaihtoehto kuin lasten kotihoidon tuki ja nykyinen avoin päiväkotitoiminta yhteensä.

Edellisessä laskelmassa ei ole otettu huomioon niitä kustannuksia, joita lapsuudessa syrjäytynyt ja laitostunut lapsi myöhemmin elämässään aiheuttaa yhteiskunnalle. Toisenlaisen ”kauhuskenaarion” mukaan, jossa erityispalveluja ja laitoshoidoa tarvitaan runsaammin ja kolme lasta otetaan pysyvästi huostaan, kustannukset ovat yhteensä 2 385 000 euroa, eli selvästi kaikkia muita laskentavaihtoehtoja enemmän. Pidemmän aikavälin todellisuus on tätäkin huomattavasti synkempi, koska erityispalveluja tarvinneiden ja huostaan otettujen lasten riski joutua laitoskierteeseen on aikaisempien tutkimusten valossa suuri.

Laskelmat tukevat siis sitä vaihtoehtoa, että avointa palvelutoimintaa tulee lisätä, koska se vähentää myöhemmin mahdollisesti tarvittavien kalliimpien hoitomuotojen riskiä. Lisäksi avointa päiväkotia varten varattuja tiloja voitaisiin käyttää nykyistä tehokkaammin myös alueen perheiden muihin palvelu- ja kokoontumistarpeisiin.

Avointa palvelutoimintaa ei kannata kuitenkaan määrättömästi lisätä. Monen oletuksen kautta näyttäisi kuitenkin siltä, että nykytasolta toimintaa voitaisiin hyvin lisätä kaksinkertaiseksi siten, että se aktivoisi joitakin vanhempia jäämään kotihoidon tuella kotiin hoitamaan lastaan ja käyttämään siinä rinnalla avoimia palveluja. Tätä vaihtoehtoa simuloivassa laskentamallissa kotihoidon tuen kuntalisää on korotettu ja avoin päiväkotitoiminta laajennettu kuusipäiväiseksi ulottuen myös iltaiikoihin. Merkittävästä panostuksen lisäyksestä huolimatta lasten elinkaarikustannukset olisivat 2 301 240 euroa, eli edelleenkin hivenen alhaisemmat kuin päiväkotihoidossa. Tällä kuitenkin turvataisiin turvallinen lapsuus ja virikkeinen varhaiskasvatustoiminta, joiden yhteisvaikutuksesta myöhempien kalliimpien palveluiden riski vähenee.

Esitetyissä vaihtoehtoisissa kustannuslaskelmissa on simuloitu erilaisten hoitomuotojen kunnalle aiheuttamia välittömiä kustannuksia 60 lapsen ryhmässä. Laskelmia voidaan pitää suuntaa antavina kertomina siten, että esimerkiksi 600 lapsen osalta edellä mainitut lukemat kerrotaan kymmenellä ja 6 000 lapsen ryhmän osalta sadalla. Laskelmissa ei ole huomioitu perheen tulojen vähentymistä eikä sitä kautta kunnan verotulojen vähentymistä eikä myöskään varhaiskasvatuksen ansiosta mahdollisesti myöhemmin lapsen elämässä säästyneitä kustannuksia.

Laskelmien rooli on päätöksentekijöille lähinnä informatiivinen ja perustietoa antava. Palvelujen tarjoamisesta sekä niiden laajuudesta päättämiseen liittyy aina myös muita arvoja ja poliittista tahtoa. Usein on myös niin, etteivät näissä laskelmissa esitetyt mallit toteudu puhtaina, vaan asioiden kesken tehdään kompromisseja.

Kirjallisuus

- Auvinen, Riitta. 1995. Lapsiperhe Suomessa. D 28 1995. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: Perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki Juha (toim.) Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin. WSOY. Juva.
- Haataja, A. 2005. Lasten valintaoikeudet – mahdollisuuksia ja riskejä?. Teoksessa Takala, P (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Haavio-Mannila, E., Jallinoja, R. & Strandel, H. 1984. Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja. WSOY. Juva.
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heuru, K. 2002. Kunta perusoikeuksien toteuttajana. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hiilamo, Heikki. 2006. Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Häggman-Laitila, A., Euramaa, K-I., Hotari, A-M., Kaakinen, J. & Hietikko, M. 2001. Lapsiperheiden varhainen tuki, tuen vaikuttavuus ja kustannushyöty: Lapsiperheprojektin loppuraportti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Hämäläinen, U. 2005. Perhevapaiden aikaiset tulot ja toimeentulo. Teoksessa Takala, P. (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jallinoja, Riitta. 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus. Helsinki.
- Jarasto, N., Lehtinen, T. & Nepponen, K. 2000. Hiljaa hyvä tulee. Levon ja rauhan hetkiä lapsen ja aikuisen elämään. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä

- Kontula, Osmo. 2004. Perhepolitiikka käännekohtassa. Perhebarometri 2004. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos E 18 /2004. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Kunnan hallinto, talous ja valvonta. 2004. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lumijärvi, I. 2002. Tasapainotetun mittariston malli ja kunta-alan tuloksellisuusarviointi. 5. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Manninen, R., Koivula, A., Riikonen, E. & Valtonen, K. 2006. Avoimen päiväkodin kehityssuunnitelma 2006 - 2007.
- Niiranen, V., Stenvall, J., Lumijärvi, I., Meklin, P. & Varila, J. 2005. Miten arvioida kuntapalvelujen tuloksellisuutta? KARTUKE-tutkimuksen lähökohdat, metodologiset sitoumukset ja tavoitteet. Teoksessa Niiranen, V., Stenvall, J. & Lumijärvi, I. (toim.) Kuntapalvelujen tuloksellisuuden arviointi. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Oulasvirta, L. & Brännkärr, C. 2001. Toimiva kunta. 2. painos. Vantaa: Tum-mavuoren kirjapaino Oy.
- Raittila, Kaisa. 2005. Yhtä perhettä. Kasvattajan kirja. Edita. Helsinki.
- Sihvola, Seija. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Gummerus Kirjapaino Oy. Ajatus Kirjat. Jyväskylä.
- Tahkokallio, Keijo. 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä. Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista. WSOY. Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Turunen, Kari E. 1997. Halut, arvot ja valta. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Vahermo, M. (toim.) 2004. Toimiva kunta. Sipoo: Silverprint Oy.

Elektroniset lähteet

- Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus - Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16.
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/05/hl1147933743069/passthru.pdf> [Viitattu 12.12.2006].
- Haataja, A. 2006. Pohjoismainen hoivaaja-ansaitijamalli – Ruotsin ja Suomen perhevapaajärjestelmän vertailu. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:43.
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/08/hu1154515038978/passthru.pdf> [Viitattu 14.12.2006].
- Heimo, E. & Oksanen, P. 2005. Strategista kumppanuutta Perhekeskus Pihapiirissä. Monisteessa Heimo, E., Oksanen, P. & Pusa, O. Strategista kumppanuutta Perhekeskus Pihapiirissä & Pihapiirin kustannusanalyysi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto: Lastensuojelun Keskusliitto.
http://www.harava.net/files/strategista_kumppanuutta.pdf [Viitattu 5.12.2006].

- Hämeenlinnan kaupunki. Talousarvio 2007.
http://www.hameenlinna.fi/attachments/kanslia/TA_2007_sosjaterv.pdf [Viitattu 22.2.2007].
 KELA. www.kela.fi. Luettu 11.02.2007
- Pusa, O. 2005. Pihapiirin kustannusanalyysi. Monisteessa Heimo, E., Oksanen, P. & Pusa, O. Strategista kumppanuutta Perhekeskus Pihapiirissä & Pihapiirin kustannusanalyysi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto: Lastensuojelun Keskusliitto.
http://www.harava.net/files/strategista_kumppanuutta.pdf [Viitattu 5.12.2006].
- Rantapero, A. 2006. Elinkaarikustannusten mallintaminen Riihimäen kaupungissa. Prosessikuvaus.
<http://www.helsinki.fi/palmenia/hyvinkaa/ajankohtaista.htm> [Viitattu 8.12.2006].
- Tilastokeskus 2007. Elinkustannusindeksi 1951:10=100.
<http://statfin.stat.fi/StatWeb/start.asp?PA=Eki&D1=a&D2=a&LA=fi&DM=SLFI&TT=2> [Viitattu 26.2.2007].
- Stakes 2005. Varhaiskasvatuspalvelut.
<http://varttua.stakes.fi/FI/Varhaiskasvatuspalvelut/index.htm> [Viitattu 16.11.2006].
- Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisäätöiset palvelut 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2005:7.
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/12/aa1150876874640/passthru.pdf> [Viitattu 9.11.2006].
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf> [Viitattu 11.10.2006].
- Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56.
http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/Vasu/vasu_asiakirja.htm [Viitattu 28.12.2006].

Lainsäädäntö

- Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1996/1128. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961128> [Viitattu 11.10.2006]

Muut lähteet

- Hämeenlinnan kaupunki. Varhaiskasvatussuunnitelma. 31.5.2005.
- Perhevoimala Uutiset 1/2006. Perhevoimala-hankkeen tiedotuslehti
- Tervetuloa Nummen päiväkodin avoimeen päiväkotiin, esite.
- Tunne perusturvasi 2. Lapsiperheelle. Lapsen ja vanhempien etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa. 2006. Helsinki: Edita Prima.

Liite 1

KYSELYLOMAKE

Hämeen ammattikorkeakoulun Verkko-osaamisen ja liiketalouden koulutuskeskus kerää yhdessä Perhevoimaha-hankkeen kanssa tietoja Nummen avoimessa päiväkodissa tehtävää tutkimusta varten. Kerättävät tiedot ovat luottamuksellisia ja vastauksia tullaan käsittelemään niin, että yksittäiset vastaukset eivät ole tunnistettavissa. Tutkimukselle on saatu lupa ja tuki Hämeenlinnan kaupungin sosiaalitoimelta. Tutkimuksesta tehdään Hämeen ammattikorkeakoulussa opinnäytetöitä sekä laaditaan tutkimuksen tuloksista yhteenvetoja ja raportteja Hämeenlinnan kaupungin käyttöön.

Lisätietoja tutkimuksesta antavat tarvittaessa Perhevoimaha-hankkeen projektipäällikkö Marjo Harju-Tolppa ja tutkimuksesta ja opinnäytetöiden ohjauksesta vastaava opettaja Jorma Saarinen, puh. 03-6401 (Hamk vaihde).

Päivämäärä _____

1. Syntymävuoteni _____

2. Olen

- äiti
 isä
 muu lasta avoimeen päiväkotiin tuova henkilö, kuka _____

Jos olet muu kuin perheeseen kuuluva, vastaa seuraaviin kysymyksiin lapsen kotiperheen näkökulmasta niin perusteellisesti kuin tiedossasi olevien asioiden mukaan on mahdollista.

3. Perheessä on _____ lasta

4. Lasten iät ovat _____ (v. ja kk, esim. 3 v 8 kk)

5. Perheessä on huoltajina

- vain äiti
 vain isä
 molemmat

6. Kaupunginosa, jossa perhe asuu

- Ahvenisto
 Luolaja
 Voutila (Lakee, Jukola)
 Loimalahti (Hirsimäki)
 Vuorentaka (Lakee, Kurala)
 muu, mikä _____

7. Perheen koulutustausta on (Valitse korkein vaihtoehto)

Äiti	Isä
☐ perus-/kansakoulu	☐
☐ ammattikoulu	☐
☐ lukio	☐
☐ opisto- tai ammattikorkeakoulu	☐
☐ yliopisto	☐
☐ muu, mikä _____	☐

8. Perheen työllisyystilanne tällä hetkellä

Äiti	Isä
☐ kokopäivätyössä	☐
☐ osa-aikatyössä	☐
☐ kaksi- tai kolmivuorotyössä	☐
☐ työtön	☐
☐ opiskelija	☐
☐ äitiys-/isyyslomalla	☐
☐ vanhempainlomalla	☐
☐ kotona, vakituisesti	☐
☐ muu, mikä _____	☐

9. Perheen yhteenlasketut verotettavat vuositulot ovat

alle 15 000 euroa
 15 000 - 30 000 euroa
 30 001 - 45 000 euroa
 45 001 - 60 000 euroa
 yli 60 000 euroa

10. Perheen lapsista Nummen avoimen päiväkodin toimintaan osallistuu _____ lasta

11. Kuinka usein lapset käyvät Nummen avoimessa päiväkodissa?

satunnaisesti, silloin tällöin
 2-3 kertaa kuukaudessa
 1-2 kertaa viikossa
 3-4 kertaa viikossa

12. Lasta/lapsia tuo Nummen avoimeen päiväkotiin yleensä

äiti _____ kertaa kuukaudessa
 isä _____ kertaa kuukaudessa
 muu henkilö, kuka? _____ kertaa kuukaudessa

13. Onko Nummen avoin päiväkotitoiminta tullut jonkin perheen aiemmin käyttämän palvelun tilalle?

(Jos on tullut, niin minkä tilalle ja miten?)

14. Onko perhe käyttänyt jotakin seuraavista palveluista viimeisen 12 kuukauden aikana? (Voit valita useampia vaihtoehtoja)

päivähoito, kokopäivähoito
 päivähoito, puolipäivähoito
 seurakunnan päiväkerho
 perheneuvola
 perheasiain neuvottelukeskus
 perhekeskus
 mielenterveystoimisto
 terveyskeskuspsykologi
 A-klinikka
 jokin muu taho/palvelu, mikä _____

15. Onko perhe saanut Hämeenlinnan kaupungin maksamaa kotihoiton tuen kuntalisää vuonna 2006?

kyllä _____ kk yht. _____ euroa
 ei

16. Oletko tyytyväinen Nummen avoimen päiväkodin toimintaan?

- erittäin tyytymätön
 tyytymätön
 ei tyytyväinen, mutta ei tyytymätönkään
 tyytyväinen
 erittäin tyytyväinen

17. Miten avointa päiväkotitoimintaa tulisi mielestäsi kehittää? (Voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Toiminta on tarpeeton, sen voisi lopettaa
 Toimintapäiviä voisi vähentää. Kuinka paljon? _____
 Nykyinen on hyvä
 Toiminta tulisi olla kokopäiväistä
 Toimintaa tulisi olla kaikkina arkipäivinä (5 pv/vko)
 Toimintaa tulisi olla joka päivä (7 pv/vko)
 Toimintaa tulisi olla myös iltaisin. Mihin asti? _____
 Toimintaa tulisi olla joka päivä ympäri vuorokauden (7 pv/24 tuntia)

18. Jos avoin päiväkotitoiminta muuttuisi maksulliseksi, kuinka paljon olisit valmis maksamaan käyntikerrasta?

- en mitään
 alle 2 euroa
 2 - 4 euroa
 4,01 - 6 euroa
 6,01 - 8 euroa
 yli 8 euroa

19. Jos Hämeenlinnan kaupungin maksama kotihoidon tuen kuntalisä lakkaisi, miten toimisit?

- kävisin avoimessa päiväkodissa kuten ennenkin
 lopettaisin avoimen päiväkodin käynnit ja hoitaisin lasta/lapsia kotona
 lapsi/lapset siirtyisivät osapäivähoitoon
 lapsi/lapset siirtyisivät kokopäivähoitoon
 muu, mikä _____

20. Jos avoin päiväkotitoiminta rinnastettaisiin päivähoitoon niin, että kotihoidon tuki sen vuoksi lakkaisi, miten toimisit?

- kävisin avoimessa päiväkodissa kuten ennenkin
 lopettaisin avoimen päiväkodin käynnit ja hoitaisin lasta/lapsia kotona
 lapsi/lapset siirtyisivät osapäivähoitoon
 lapsi/lapset siirtyisivät kokopäivähoitoon
 muu, mikä _____

21. Jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi, arvioi, mitä seuraavista vaihtoehdoista saattaisit käyttää. (Voit valita useita vaihtoehtoja)

- äitiysneuvola (normaalien käyntikertojen lisäksi)
 lastenneuvola (normaalien käyntikertojen lisäksi)
 kokopäivähoito lapselle/lapsille
 puolipäivähoito lapselle/lapsille
 seurakunnan päiväkerho
 perheneuvola
 perheasiain neuvottelukunta
 perhekeskus
 mielenterveystoimisto
 terveyskeskuspsykologi
 A-klinikka
 muu, mikä _____

21. Jos Nummen avointa päiväkotia ei olisi, arvioi, mitä seuraavista vaihtoehdoista saattaisit käyttää.
(Voit valita useita vaihtoehtoja)

☐	äitiysneuvola (normaalien käyntikertojen lisäksi)
☐	lastenneuvola (normaalien käyntikertojen lisäksi)
☐	kokopäivähoito lapselle/lapsille
☐	puolipäivähoito lapselle/lapsille
☐	seurakunnan päiväkerho
☐	perheneuvola
☐	perheasiain neuvottelukunta
☐	perhekeskus
☐	mielenterveystoimisto
☐	terveyskeskuspsykologi
☐	A-klinikka
☐	muu, mikä _____

Liite 2**HAASTATTELUTEEMAT**

Kuvaile perheesi arkea

Miksi käyt Nummen avoimessa päiväkodissa?

Käytkö säännöllisesti avoimessa?

Mitä odotat käynneiltäsi?

Vastaako toiminta odotuksiasi?

Mitä hyvää avoimessa on mielestäsi?

Mitä haluaisit muuttaa avoimessa?

Tunnetko saavasi vertaistukea avoimessa?

Mitkä ovat Sinulle tärkeät arvot?

Onko Sinulla ja miehelläsi samanlaiset arvot?

Mitä perhe Sinulle merkitsee?

Mitä pidät tärkeänä lasten kasvatuksessa?

Haluatko kertoa vielä jotain muuta?

LASKENTAMALLI 1

Lapsi on kokopäivähoidossa 1-vuotispäivästään alka-
en

Lapsen päivähoiton yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä työstä pois jäämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks.	Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	Lasten lukumäärä	Kokonais- kustannus
Päivähoidon nettokustannus 1-2 v.	v.	2	19 500	60	1 170 000
Päivähoidon nettokustannus 3-5 v.	v.	3	19 470	60	1 168 200
Elinkaarikustannus yhteensä			38 970		2 338 200

Vertailu laskentamalli 2:een, jossa lapset ovat perhepäivähoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle	-11 085	-665 100
---	----------------	-----------------

Vertailu laskentamalli 3:een, jossa vanhemmat hoitavat lapsia kotona ja käyttävät nykyisiä avoimia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle	-14 106	-846 360
---	----------------	-----------------

Vertailu laskentamalli 4:een, jossa avointa päiväkotia ei ole ja vanhemmat käyttävät vaihtoehtoisia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle	58 934	-491 312
---	---------------	-----------------

Vertailu laskentamalli 5:een, jossa avointa toimintaa ei ole ja vaikeudet kasvavat suuriksi:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle	299 044	47 652
---	----------------	---------------

Vertailu laskentamalli 6:een, jossa avoimen päivähoiton toiminta on kaksinkertaistettu:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle	-616	-36 960
---	-------------	----------------

LASKENTAMALLI 2

Lapsi on perhepäivähoidossa 1-vuotispäivästään alkaen

Lapsen päivähoidon yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina

Laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä

työstä pois jäämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks.	Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	Lasten lukumäärä	Kokonais- kustannus
Perhepäivähoidon nettokustannus 1-2 v.	v.	2	11 154	60	669 240
Perhepäivähoidon nettokustannus 3-5 v.	v.	3	16 731	60	1 003 860
Elinkaarikustannus yhteensä			27 885		1 673 100

Vertailu laskentamalli 1:een, jossa lapset ovat päiväkotihoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle 11 085 665 100

Vertailu laskentamalli 3:een, jossa vanhemmat hoitavat lapsia kotona ja käyttävät nykyisiä avoimia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle -3 021 -181 260

Vertailu laskentamalli 4:een, jossa avointa päiväkotia ei ole ja vanhemmat käyttävät vaihtoehtoisia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle 70 019 173 788

Vertailu laskentamalli 5:een, jossa avointa toimintaa ei ole ja vaikeudet kasvavat suuriksi:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle 310 129 712 752

Vertailu laskentamalli 6:een, jossa avoimen päivähoiton toiminta on kaksinkeriaistettu:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle 10 469 628 140

LASKENTAMALLI 3

Toinen vanhemmista hoitaa lasta kotona saaden kotihoidon tukea ja käyttäen avoimia palveluja

Lapsen päivähoidon yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina
 Laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä työstä pois jäämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks. Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	Lasten lukumäärä	Kokonais- kustannus
Kotihoidon tuki	V. 2	17 834	60	1 070 040
Avoim päiväkot	V. 5	7 030	60	421 800
Eiinkaarikustannus yhteensä		24 864		1 491 840

Vertailu laskentamalli 1:een, jossa lapset ovat päiväkotihoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **14 106** **846 360**

Vertailu laskentamalli 2:een, jossa lapset ovat perhepäivähoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **3 021** **181 260**

Vertailu laskentamalli 4:een, jossa avointa päiväkotia ei ole ja vanhemmat käyttävät vaihtoehtoisia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **73 040** **355 048**

Vertailu laskentamalli 5:een, jossa avointa toimintaa ei ole ja vaikeudet kasvavat suuriksi:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **313 150** **894 012**

Vertailu laskentamalli 6:een, jossa avoimen päivähoiton toiminta on kaksinkertaistettu:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **13 490** **809 400**

LASKENTAMALLI 4

Toinen vanhemmista hoitaa lasta kotona saaden kotihoidon tukea ja käyttäen vaihtoehtoisia palveluja, koska avointa päiväkotia ei ole

Lapsen päivähoidon yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina
Laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä työstä pois jäämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks	Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	Lasten lukumäärä	Kokonais- kustannus	Oletuksena huom!
Kotihoidon tuki	v.	2	17 834	60	1 070 040	
Päivähoito, 1-2 v.	v.	2	19 500	12	234 000	12 lasta hakeutuu päivähoi- toon
Päivähoito, 3-5 v.	v.	3	29 250	12	351 000	
Satunnaisten avohuollon palvelujen lisäys (6 x v)	v.	5	870	48	41 760	48 lasta jää "heitteille"
Sarunnaisten erityispalvelujen lisäys (10 x v)	v.	5	3 450	12	41 400	
Laitoshoidon erityispalvelut (keskim. 6 kk)	v.	1	27 000	2	54 000	2 lasta tarvitsee laitoshoidoa
Huostaanotto	v.	1	54 688	1	54 688	1 lapsi otetaan huostaan 1 vuoden ajaksi
Elinkaarikustannus yhteensä			97 904		1 846 888	

Vertailu laskentamalli 1:een, jossa lapset ovat päiväkotihoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-58 934** **491 312**

Vertailu laskentamalli 2:een:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-70 019** **-173 788**

Vertailu laskentamalli 2:een, jossa lapset ovat perhepäivähoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-73 040** **-355 048**

Vertailu laskentamalli 5:een, jossa avointa toimintaa ei ole ja vaikeudet kasvavat suuriksi:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **240 110** **538 964**

Vertailu laskentamalli 6:een, jossa avoimen päivähoidon toiminta on kaksinkertaistettu:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-59 550** **454 352**

LASKENTAMALLI 5

Ongelmaperheet käyttävät runsaasti erityispalveluja.

Avoimen päiväkodin toiminta on lakkautettu.

Lapsia otetaan huostaan.

Mallin avulla voidaan simuloida erilaisia toimintavaihtoehtoja.

Lapsen päivähoiton yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina

Laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä

työstä pois jättämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks.	Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	60 lukumäärä	Kokonais- kustannus	Oletuksena huom!
Kotihoidon tuki	v.	2	17 834	48	856 032	
Päiväkotihoido, 1-2 v.	v.	2	19 500	12	234 000	12 lasta hakeutuu päivähoitoon
Päiväkotihoido, 3-5 v.	v.	3	19 470	12	233 640	
Satunnaisten avohuollon palvelujen lisäys (6 x v)	v.	5	870	48	41 760	48 lasta jää "heitteille"
Sarunnaisten erityispalvelujen lisäys (10 x v)	v.	5	3 450	48	165 600	
Laitoshoidon erityispalvelut (keskim. 6 kk)	v.	5	3 450	10	34 500	10 lasta tarvitsee laitoshoidoa joka vuosi
Huostaanotto	v.	5	273440	3	820 320	3 lasta otetaan huostaan pysyvästi
				0		
Elinkaarikustannus yhteensä			338 014		2 385 852	

Vertailu laskentamalli 1:een, jossa lapset ovat päiväkotihoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-299 044** **-47 652**

Vertailu laskentamalli 2:een, jossa lapset ovat perhepäivähoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-310 129** **-712 752**

Vertailu laskentamalli 3:een, jossa vanhemmat hoitavat lapsia kotona ja käyttävät nykyisiä avoimia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-313 150** **-894 012**

Vertailu laskentamalli 4:een, jossa avointa päiväkotia ei ole ja vanhemmat käyttävät vaihtoehtoisia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-240 110** **-538 964**

Vertailu laskentamalli 6:een, jossa avoimen päivähoiton toiminta on kaksinkertaistettu:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-299 660** **-84 612**

LASKENTAMALLI 6

Avoimen päiväkodin tarjontaa lisätään kaksinkertaiseksi (6 pv viikossa, myös ilt.) ja tarjotaan uusia palveluja.

Perheille maksetaan korotettua kotihoiton kuntalisää.

Lapsen päivähoiton yhteiskunnan kustannuksista 1. - 5. ikävuosina Laskentamallissa ei ole huomioitu lapsen esikoulukustannuksia eikä työstä pois jäämisen aiheuttamaa verotulojen vähennystä

	Yks. v.	Määrä	Hoidon elin- kaarikulu €	Lasten lukumäärä	Kokonais- kustannus	Oletuksena huom.
Korotettu kotihoiton tuki	v.	2	25 034	60	1 502 040	Korotetusta tuesta ja
Perhe käy päivittäin avoimessa päiväkodissa	v.	5	13 320	60	799 200	lisätystä tarjonnasta huolimatta
Eiinkaarikustannus yhteensä			38 354		2 301 240	toiminta on edullisempaa kuin päiväkotihoido

Vertailu laskentamalli 1:een, jossa lapset ovat päiväkotihoidossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **616** **36 960**

Vertailu laskentamalli 2:een, jossa lapset ovat perhepäivähoitossa:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-10 469** **-628 140**

Vertailu laskentamalli 3:een, jossa vanhemmat hoitavat lapsia kotona ja käyttävät nykyisiä avoimia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **-13 490** **-809 400**

Vertailu laskentamalli 4:een, jossa avointa päiväkotia ei ole ja vanhemmat käyttävät vaihtoehtoisia palveluja:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **59 550** **-454 352**

Vertailu laskentamalli 5:een, jossa avointa toimintaa ei ole ja vaikeudet kasvavat suuriksi:

Kalliimpi - / edullisempi + kunnalle **299 660** **84 612**

Liite 9

Perustiedot: yksikköhinnat

1–2-vuotiaan päiväkotihinta / v	10 038	
3–5-vuotiaan päiväkotihinta / v	6 263	
Perhepäivähoidon hinta / v	5 577	
1–2-vuotiaan kotihoidon tuki / v	8 917	
Avoim päiväkoti, arvio / v	1 332	
Avohuollon palvelut / vuosi (6 x v.)	174	
Avohuollon erityispalvelut / vuosi (10 x v.)	690	
Perhekeskuksen hoitopäivä / vuosi (6 kk hoitojakso)	27 000	
Huostaanotto / v	54 688	
Korotettu 1–2-vuotiaan kotihoidon tuki	12 517	+ 300 €/kk
Laajennettu 6-päiväinen avoin päiväkoti	2 664	

Lapset päivähoidossa 1997-2005

Lapsia hoitossa 31.12.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kunnallinen päivähoito yhteensä	219 380	218 304	214 967	200 487	197 136	193 089	190 653	185 781	186 058
siitä	131 980	133 341	132 938	121 676	122 322	120 723	120 699	118 751	121 826
kunnallinen perhepäivähoito	78 389	75 706	72 429	68 630	65 125	62 817	59 998	57 653	54 979
yksityiset ostopalvelupäiväkodit	9 011	9 257	9 600	10 181	9 689	9 549	9 956	9 377	9 253
Yksityinen päivähoito	9 710	12 760	13 820	14 060	14 511	14 449	14 114	14 851	15 368
siitä	2 394	6 460	6 507	5 986	6 714	7 531	7 559	8 112	8 197
muu täysin yksityinen päivähoito	7 316	6 300	7 313	8 074	7 797	6 918	6 555	6 739	7 171
Päivähoito yhteensä	229 090	231 064	228 787	214 547	211 647	207 538	204 767	200 632	201 426
Alle 7-vuotiaat	445 328	436 772	427 688	419 710	411 026	403 648	399 889	398 826	400 107

% alle 7-vuotiaista

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kunnallinen päivähoito yhteensä	49,3	50,0	50,3	47,8	48,0	47,8	47,7	46,6	46,5
siitä	29,6	30,5	31,1	29,0	29,8	29,9	30,2	29,8	30,4
kunnallinen perhepäivähoito	17,6	17,3	16,9	16,4	15,8	15,6	15,0	14,5	13,7
yksityiset ostopalvelupäiväkodit	2,0	2,1	2,2	2,4	2,4	2,4	2,5	2,4	2,3
Yksityinen päivähoito	2,2	2,9	3,2	3,3	3,5	3,6	3,5	3,7	3,8
siitä	0,5	1,5	1,5	1,4	1,6	1,9	1,9	2,0	2,0
muu täysin yksityinen päivähoito	1,6	1,4	1,7	1,9	1,9	1,7	1,6	1,7	1,8
Päivähoito yhteensä	51,4	52,9	53,5	51,1	51,5	51,4	51,2	50,3	50,3

Lähde: Tilastokeskuksen kuntien toimintatilasto / Sotka

Lapset kunnan järjestämässä päivähoidossa 2002 – 2005

Suomessa alle kolmivuotiaat hoidetaan pääasiassa kotona ja 3 – 6-vuotiaat hoidetaan pääasiassa päivähoidossa.

Vuoden 2005 lopussa alle kolmivuotiaista lapsista 22,9 prosenttia ja 3 – 6-vuotiaista 63,1 prosenttia oli kunnan järjestämässä päivähoidossa.

	Päiväkodit		Perhepäivähoito		Lapsia hoidossa yhteensä
	Lapsia hoidossa	Kokopäivä hoidossa	Lapsia hoidossa	Kokopäivä hoidossa	
2002	130413	91223	62837	53700	193250
2003	130564	92979	60021	51455	190585
2004	128011	91902	57658	50084	185669
2005	131079	94833	54979	48267	186058

Lähde

Kuntien talous- ja toimintatilasto, Tilastokeskus.